

SVETPTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

03
2022

ISSN: 1580-3600; LETNIK 28; ŠTEVILKA 03; SEPTEMBER 2022

SRPOKLJUNI PRODNIKI

(*Calidris ferruginea*), ki se selijo vzdolž vzhodnoazijsko-avstralske selitvene poti, so močno vezani na selitvene postojanke ob obalah Rumenega morja. Na žalost pa so ta, za milijone ptic ključna območja, pod močnim pritiskom urbanizacije, kmetijstva, industrije, graditve jezov in spreminjanja rečnih ekosistemov.

foto: **Jure Novak**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 28, številka 03, september 2022
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVJE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia©)
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

Izid publikacije finančno podpira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS - BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
tel.: 01 426 58 75
gsm: 041 712 796 (pisarna)

GLAVNA UREDNICA: Tjaša Pršin
E-POŠTA: tjasa.prstin@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Tilen Basle, Gregor Bernard, Mitja Denac, Matej Gamsar, Neža Kocijan

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBLIKOVANJE: Gorazd Rovina, Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Boris Jurca, NEBIA, d. o. o.

TISK: Schwarz print d.o.o.

NAKLADA: 2500 izvodov

IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

POSLANSTVO DOPPS:
Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNIK: Rudolf Tekavčič
PODPREDSEDNICA: dr. Tatjana Čelik
UPRAVNI ODBOR: Gregor Bernard, Blaž Blažič, dr. Pavel Gantar, Eva Horvat, David Kapš, Gaber Mihelič, Matjaž Mlakar Medved, mag. Iztok Noč, dr. Tanja Šumrada
NADZORNI ODBOR: dr. Peter Legiša, Bogdan Lipovšek, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: dr. Damijan Denac

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

6

NA SELITVI Z BELIMI ŠTORKLJAMI

Selitve ptic so ponavljajoči se premiki med gnezdiščem in prezimovališčem ob približno enakem času vsako leto. Bele štorklje v času selitve preletijo tudi več tisoč kilometrov, slovenske v povprečju na poti do prezimovališča preletijo okoli 7000 km.

BELA ŠTORKLJA
(*Ciconia ciconia*)
foto: **Samo Jerele**

12

DOBRUDŽA - SPREGLEDANI KOŠČEK RAJA V ZALEDJU ČRNEGA MORJA

V senci znamenite Delte Donave se skriva preostanek pokrajine Dobrudže - čudovit preplet kmetijske krajine in ogromnih obalnih mokrišč, kjer kraljujeta obe vrsti v Evropi živečih pelikanov.

foto: **Aleksander Kozina**

20

KAČJI PASTIRJI NA KRILIH PODNEBNIH SPREMEMB

Ti pisani akrobati nam zaradi občutljivosti za kakovost življenjskega okolja, raznolikih ekoloških zahtev vrst ter amfibijskega življenja (ličinke v vodi, odrasli na kopnem) ob primernem znanju omogočajo vpogled v okolske spremembe in stanje življenjskih okolij, v katerih se razvijajo.

CIKLAMNI TELOVNIKAR
(*Trithemis annulata*)
foto: **Matjaž Bedjanič**

24

GOZDNI JEREB

Živi tiho, skrito življenje in je gotovo najslabše poznan pripadnik sicer karizmatičnega sorodstva koconogih kur.

foto: **Stojan Mihorič**

44

MLADE ORNITOLOGE JE LETOS POVEZALA SOČA

Uspešno smo zaključili še en tabor in mladim ornitologom omogočili teden druženja, raziskovanja in ustvarjanja v družbi sovrstnikov.

foto: **Tilen Basle**

KAZALO

- 4 PTICE NAŠIH KRAJEV // Blaž Blažič
- 6 NA SELITVI Z BELIMI ŠTORKLJAMI
// Anja Cigan
- 11 MOTNJE KERATINIZACIJE PRI PTICAH
// Vanesa Bezljaj
- 12 DOBRUDŽA - SPREGLEDANI KOŠČEK
RAJA V ZALEDJU ČRNEGA MORJA
// Aleksander Kozina
- 16 ZGODBE KRITIČNO OGROŽENIH PTIC
// Zoja Sukič
- 19 VELIKI SRAKOPER - TAKSONOMSKO
TRD OREH // Janez Leskošek
- 20 KAČJI PASTIRJI NA KRILIH PODNEBNIH
SPREMEMB // Damjan Vinko
- 23 KOČEVSKO JEZERO - STIČIŠČE SEKCIJE
OD KOLPE DO BARJA // Aleksander Kozina
- 24 GOZDNI JEREB // Matija Mlakar Medved
- 26 KAJ NAM LAHKO SELITVENA
STRATEGIJA POVE O ODPORNOSTI PTIC
NA SPREMEMBE V OKOLJU // Tilen Basle
- 28 PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN
AKCIJ DOPPS, OKTOBER-DECEMBER
- 34 ZA NAJMLAJŠE ORNITOLOGE // Katja Krivec
- 36 SKOZI OBJEKTIV: ZORAN VIDRIH
- 42 JESENSKA OPAZOVANJA V NARAVI
// Mitja Denac
- 44 MLADE ORNITOLOGE JE LETOS
POVEZALA SOČA // Tilen Basle
- 48 KONCERT JE ZDRUŽIL GLASBENIKE IN
NARAVOVARSTVENIKE // Tilen Basle
- 49 GNEZDENJE SMRDOKAVRE NA DEŽELI
// Boris Kozinc
- 50 ŠTORKLJAM NA POMOČ // Urša Gajšek
- 52 NOVICE

foto: Milena Tekavčič

UVODNIK

SPOŠTOVANE ČLANICE, SPOŠTOVANI ČLANI, DRAGI PRIJATELJI PTIC IN NARAVE!

Počitnice in letni dopust so za nami. Verjamem in upam, da ste jih dobro izkoristili v dobro sebe in svojih najdražjih. Stopili smo v jesenski čas, pred nami so lokalne in predsedniške volitve. Preživeli smo državnoborske. Nič novega, tako kot vse doslej. Pred volitvami cel kup obljub in nakladanja posameznikov, zdaj gre karavana dalje po že utečeni tirnici. Obljube so ostale na papirju, posamezniki so dobili »bonbončke«, kolesarji so ostali doma in shranili kolesa za hude čase.

No, tudi mi smo v tem letu v volilni skupščini, ki je padla med državne, predsedniške in lokalne volitve. Žal naša skupščina zadnja leta poteka vedno v jesenskem času zaradi finančne revizije, ki jo moramo opraviti pred tem. Vsa poročila društva skupaj z omenjeno revizijo potrjuje Skupščina kot najvišji organ društva. Po objavi in vabilu na našem spletu ste bili spoštovane članice in člani vabljeni h kandidaturi v Upravni odbor, a žal ni bilo odziva. Osebnostem prepričan, da se je težko odločiti za prevzem odgovorne funkcije, čas je tisti, ki nam tega ne dopušča, predvsem pa so trenutne razmere precej neugodne v vseh oblikah, da zdravstvene sploh ne omenjam.

Ja, kaj pa še napisati novega v povezavi z našim delovanjem v vseh teh letih. Vse je že napisano in objavljeno, tako bi se precej ponavljal. Priznam, preden sem se lotil pisanja, sem si vzela čas in prelistala naše pretekle izvide revij Svet ptic in Acrocephalus in obnovil našo zgodovino delovanja od začetka do danes. Priznam, da je bil povod za branje in listanje tudi moja stara nostalgija po preteklih časih, ki so bili lepi in danes neponovljivi. K izjemnemu delu v društvu ste seveda vi, drage članice in člani, vsa ta leta pripomogli z odrekanjem svojega prostega časa v korist društva. Tako smo danes širše prepoznavni doma, v Evropi in navsezadnje tudi globalno. Imamo tri naravne rezervate, v katerih lahko najdemo svoj mir skupaj s pticami in lepo naravo. To je naše dolgoletno skupno delo, ki smo ga opravili z zaposlenimi v društveni pisarni. Seveda vse priznanje Ministrstvu za okolje in prostor, ki nam je omogočilo uresničiti zelene cilje s takrat sprejeto zakonodajo. Ni bilo lahko, težav je bilo veliko, a smo jih skupaj strpno in tekoče reševali. Upam, da bomo s tem nadaljevali z manj birokratskimi omejitvami, navsezadnje gre za varstvo narave, ptic in vse, kar sodi zraven v dobro celotne družbe. Smo dolgoletni člani največje družine BirdLife International. Sredi septembra je bilo v Londonu partnersko srečanje te organizacije, ki se ga je udeležil naš direktor Damijan Denac.

Ko že govorim o letošnji volilni skupščini, vam sporočam, da se najstarejša člana v sedanjem Upravnem odboru, Iztok Noč in jaz osebno, po dolgih letih poslavljava. Nadomestna člana smo že dobili in ju boste potrdili skupaj z drugimi starimi člani na Letni skupščini.

Iskreno in osebno se vam, spoštovani člani in članice, zahvaljujem za dolgoletno podporo pri mojem predsedovanju društva. Bilo mi je v čast in dolžnost, da ste mi to omogočili. Lepo se zahvaljujem vsem nekdanjim in sedanjim članom Upravnega in Nadzornega odbora, s katerimi smo vsa ta leta skupaj sodelovali. Iskrena hvala vsem zaposlenim in tudi nekdanjemu direktorju Andreju Medvedu in sedanjemu Damijanu Denacu za strpno in korektno sodelovanje.

Za konec pa novoizvoljenim članom in predsednici Upravnega odbora in članom Nadzornega odbora želim uspešno delo tudi v prihodnje. Vas, dragi člani in članice, pa vabim, da tudi pod novim vodstvom ostanete tako aktivni, kot ste bili doslej.

Vsem želim vse dobro, ostanite zdravi in pazite nase in svoje najdražje.

RUDOLF TEKAVČIČ,
predsednik

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Blaž Blažič

1

PLAMENEC (*Phoenicopterus roseus*)

Letošnjo pomlad se je v bazenu za Muzejem solinarstva v Sečoveljskih solinah dalj časa zadrževala večja jata plamencev. Konec marca je štela kar 58 osebkov, v večini pa so jo tvorile mlade ptice [https://www.kpss.si/si/novice/zanimiva-opazovanja/vecja-skupina-plamencev-v-kpss].

izvirni foto: Iztok Škornik

2

PRLIVKA (*Burhinus oedicanus*)

Zelo redek podatek. Konec avgusta 2022 sta bili v razmiku nekaj dni na območju Fontanigge v Sečoveljskih solinah opažena dva osebka prlivke [Komisija za redkosti - vir podatka: J. Habicht, N. Primožič, R. Mihelič].

izvirni foto: Jakob Habicht

3

KAMENJAR (*Arenaria interpres*)

Regionalna redkost. En osebek te vrste je bil konec maja 2022 zabeležen na Brežiškem jezeru na Dolenjskem [Komisija za redkosti - vir podatka: D. Klenovšek].

izvirni foto: Dušan Klenovšek

4

PROGASTOREPI KLJUNAČ (*Limosa lapponica*)

Redko opazovanje na Cerknškem jezeru. En osebek te vrste je bil sredi maja 2022 zabeležen ob Strženu na območju Ključev [Komisija za redkosti - vir podatka: M. Gamser, G. Mihelič].

foto: Alen Ploj

5

ČOKETA (*Gallinago media*)

Opazovanja čoket na spomladanski selitvi postajajo vse pogostejša. Vrsta je bila letošnjo pomlad zabeležena vsaj štirikrat: en osebek sredi aprila pri Orehku pri Kranju, dva osebka konec aprila ob Strženu na Cerknškem jezeru, en osebek konec maja na zadrževalniku Medvedce in en osebek pri Slivnici pri Mariboru [Komisija za redkosti - vir podatkov: J. Habicht, J. Kejžar, I. Kejžar, M. Gamser, D. Bordjan, J. Novak].

izvirni foto: Jernej Kejžar

6

SABLJASTI MARTINEC (*Xenus cinereus*)

Izjemno redek podatek. En osebek je bil sredi maja 2022 opazovan ob Strženu na območju Ključev na Cerknškem jezeru [Komisija za redkosti - vir podatka: M. Gamser].

foto: Alen Ploj

7

OZKOKLJUNI LISKONOŽEC (*Phalaropus lobatus*)

Redek podatek. Prvoletni osebek ozkokljunega liskonožca je bil konec avgusta 2022 ujet in obročkan na območju Fontanigge v Sečoveljskih solinah [G. Mihelič, R. Mihelič].

foto: Alex Kotnik

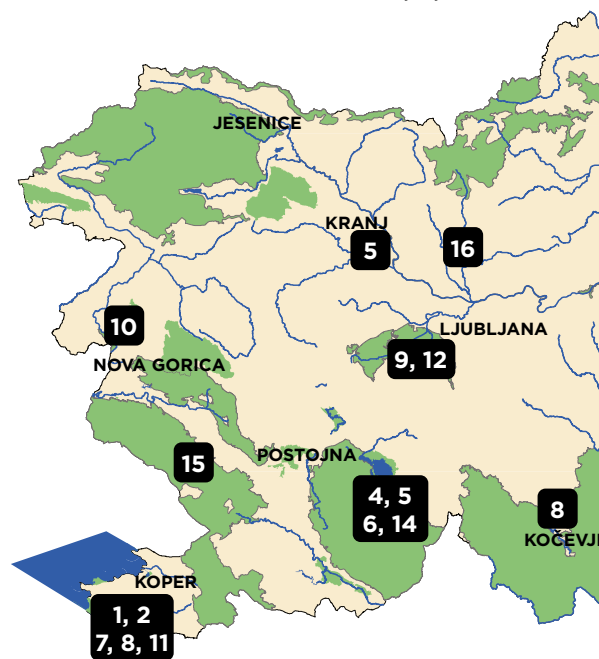

8

ČRNONOGA ČIGRA (*Gelochelidon nilotica*)

Pozno pomladi tega leta je bila črnonoga čigra opazovana vsaj dvakrat: trije osebki konec maja na območju Fontanigge v Sečoveljskih solinah in en osebek v začetku junija na Rudniškem jezeru pri Kočevju [Komisija za redkosti - vir podatka: A. Božič, A. Kozina].

foto: Aleksander Kozina

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Blaž Blažič, DOPPS, Tržaška 2, SI-1000
Ljubljana, elektronska pošta:
blaz.blazic@dopps.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Mitja Denac, Komisija za redkosti, DOPPS,
Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana,
elektronska pošta: mitja.denac@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<https://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

Podatki so še v obravnavi na Komisiji za redkosti.

9

KAČAR
(*Circaetus gallicus*)

Redko opazovanje na Ljubljanskem barju. En osebek te vrste je bil konec aprila 2022 opazovan na območju Naravnega rezervata Iški morost [Komisija za redkosti - vir podatka: J. Majdič].

izvirni foto: **Jakob Majdič**

10

KRALJEVI OREL
(*Aquila heliaca*)

Zelo redek podatek. Dva osebka te vrste sta bila konec aprila 2022 opazovana in fotografirana pri Lohkah na Banjšicah [Komisija za redkosti - vir podatka: K. Leban].

izvirni foto: **Kim Leban**

11

ZLATOVRANKA
(*Coracias garrulus*)

Maja in junija letos je bil par zlatovrank več kot tri tedne redno opazovan na območju Fontanigge v Sečoveljskih solinah, vendar gnezditvev ni bila potrjena [Komisija za redkosti - vir podatka: I. Zupan, I. Škornik, A. Božič, D. Bosch].

izvirni foto: **Iztok Zupan**

12

SOKOL PLENILEC
(*Falco cherrug*)

Zelo redko opazovanje. Samica sokola plenilca je bila konec aprila 2022 zabeležena na območju Naravnega rezervata Iški morost [Komisija za redkosti - vir podatka: M. Gamser].

foto: **Jure Novak**

13

PLAIŠICA
(*Remiz pendulinus*)

Redek gnezditveno sumljiv podatek. Mlada ptica je bila konec julija 2022 fotografirana na Račkih ribnikih na Štajerskem [http://galerija.foto-narava.com/displayimage.php?pos=-133346].

izvirni foto: **Bojan Žavcer**

14

RDEČA LASTOVKA
(*Cecropis daurica*)

Regionalna redkost. En osebek rdeče lastovke je bil sredi aprila 2022 opazovan pri Gorenjem Jezeru na Cerknškem jezeru [Komisija za redkosti - vir podatka: J. Hanžel].

izvirni foto: **Jurij Hanžel**

15

GRMOVŠČICA
(*Phylloscopus sibilatrix*)

Redek poletni podatek. Pojoča grmovščica je bila v začetku julija 2022 opazovana v enem izmed hrastovo-bukovih gozdov na flišnem obrobju Krasa [http://carniolicum.blogspot.com/2022/07/summer-in-forest.html].

izvirni foto: **Domen Stanič**

16

BELA PASTIRICA
(*Motacilla alba*)

Zelo redek podatek. Samec bele pastirice podvrste *yarelli* je bil sredi maja 2022 opazovan v Turnšah pri Radomljah [Komisija za redkosti - vir podatka: M. Sešlar, T. Zagoršek].

izvirni foto: **Maks Sešlar**

NA SELITVI Z BELIMI ŠTORKLJAMI

// Anja Cigan

BELA ŠTORKLJA
(*Ciconia ciconia*)
foto: **Alen Ploj**

Za belo štokljo (Ciconia ciconia) bi lahko zagotovo trdili, da je ena izmed najbolj poznanih vrst ptic v Sloveniji. Ljudje jo povezujemo z rojstvom otrok in prihodom poletja. Je tudi simbol severovzhodne Slovenije. Le malokdo pa se zaveda, na kakšno izjemno popotovanje se vsako leto odpravljajo te črno-bele pernate prebivalke odprte kulturne krajine.

10 SLOVENSkih BELIH ŠTORKELJ NA POTI

Bela štoklja je vrsta, ki je svojo številčnost v zadnjih letih v Sloveniji povečala. Globalno gledano jo v času gnezditve najdemo na severni polobli v Evropi, med prezimovanjem pa na južni polobli v Afriki. Evropsko populacijo lahko razdelimo na zahodno in vzhodno subpopulacijo, ki se med seboj razlikujeta po izbiri selitvenih poti. Zahodna selitvena pot vodi skozi Gibraltar, vzhodna pa skozi Bospor. Med selivskimi vrstami prav bela štoklja velja za modelno vrsto raziskovanja tega množičnega, usmerjenega in usklajenega premika organizmov. Razlog je v tem, da svoje gnezdo splete v neposredni bližini človeka, zaradi velikosti pa jo je lahko opazovati. Tako so ljudje že v preteklosti zlahka opazovali navade belih štokelj, metode spremljanja selitve ptic pa so sčasoma postale vse bolj sofisticirane. Danes vedno pogosteje za ta namen z GPS-sledilnimi napravami opremljajo mladiče, še preden ti zapustijo gnezdo.

Z namenom raziskave selitvenih vzorcev belih štokelj je tudi DOPPS v zadnjih letih s takšnimi napravami opremil 10 mladih belih štokelj. Oddajniki delujejo na sončno energijo, kar omogoča daljše oz. večletno spremljanje premikanja osebkov ter s tem kakovosten vpogled v njihovo življenje.

Izbrani so bili oddajniki, izdelani posebej za belo štokljo, saj njihova masa ne presega 3 % telesne mase posameznega osebka, tako da pticam, ki jih nosijo, niso v breme in jih praviloma ne ovirajo.

KATERO POT IZBRATI

Ko govorimo o selitvah ptic, se nam verjetno najprej zastavi vprašanje, zakaj se ptice sploh selijo. Razlog za selitev je v pomanjkanju primerne hrane zaradi nizkih temperatur v zimskem času na severni polobli. Selitve ptic so tako ponavljajoči se premiki med gnezdiščem in prezimovališčem ob približno enakem času vsako leto, spomladi in jeseni. Vrste kot je bela štoklja, ki v času selitve preletijo tudi več tisoč kilometrov, imenujemo selivke na dolge razdalje. Slovenske bele štoklje v povprečju na poti do prezimovališča preletijo okoli 7000 km.

Populacijo slovenskih belih štokelj, ki je del vzhodne subpopulacije, selitvena pot vodi prek Balkanskega polotoka, Bosporja in Turčije do severne Afrike, le izjemoma kje drugje. Selitvena pot vzhodne subpopulacije je energetsko optimalna, saj velike vodne površine, kot so morja, ptice prečkajo po najkrajši razdalji. Bela štoklja namreč spretno izkorišča dviganje toplega zraka oz. termične vzgornike za dviganje in jadranje, tako da leti večinoma brez aktivnega zamahovanja

Z namenom raziskave **SELITVENIH VZORCEV BELIH ŠTORKELJ** je DOPPS v zadnjih letih z GPS-sledilnimi napravami opremil 10 mladih belih štokelj. foto: arhiv DOPPS

V zadnjih letih se selivke spoprijemajo z izgubo in degradacijo habitatov na njihovih selitvenih poteh, predvsem na račun izsuševanja mokrotnih habitatov in bliskovitega širjenja intenzivnega kmetijstva.

s perutmi. Vzgorniki nastanejo zaradi neenakomernega segrevanje zraka nad kopnim. Zrak nad kopnim z manj vegetacije se segreva hitreje kot območja z več vegetacije (npr. gozdovi) ali vodna telesa. Z jadranjem lahko štoklje tudi do 30-krat znižajo porabo energije, kar je za premagovanje tako dolge poti izrednega pomena. Značilno vzhodno selitveno pot je ubralo 9 od 10 osebkov, opremljenih z oddajniki. Eden od njih, poimenovan Srečko, pa je izbral malce drugačno pot in se v Afriko odpravil prek Italije. Za doseg črne celine

je tako v primerjavi z drugimi osebki večji del poti preletel nad morjem.

PREIZKUŠNJE NA SELITVI

Ta izjemna in dolga pot za ptice pomeni veliko preizkušnjo. Problematična je predvsem prva selitev, ko mladiči zapustijo gnezdišče in se prvič odpravijo v Afriko. Takrat so namreč še zelo neizkušeni. Pri prvi jesenski selitvi se mlade bele štoklje pridružijo večjim jatam in se na poti do prezimovališča zanašajo na bolj izkušene osebke. To je zanje velika prednost, saj so selitvene poti, ki jih izbirajo odrasli, varnejše.

PROBLEMATIČNA JE PREDVSEM PRVA SELITEV,

ko mladiči zapustijo gnezdišče in se prvič odpravijo v Afriko.

foto: Alen Ploj

Štoklje se na svoji dolgi poti ustavljajo na t. i. postojankah (ang. *stopover*). Na teh točkah si ptice »napolnijo baterije« za preostanek poti. Tako za selivke niso pomembne le razmere na gnezdišču in prezimovališču, marveč tudi na postojankah vzdolž selitvenih poti. Žal pa se v zadnjih letih selivke spoprijemajo z izgubo in degradacijo habitatov na selitvenih poteh, predvsem na račun izsuševanja mokrotnih habitatov in bliskovitega širjenja intenzivnega kmetijstva. Te spremembe lahko negativno vplivajo tudi na populacijo bele štoklje v Sloveniji. Izguba habitatov na selitvenih poteh namreč pomeni, da ptice nimajo možnosti, da bi se ustavljale na primernih mestih, kjer bi se prehranjevale in tako obnovile rezerve energije. S tem se poveča možnost prekomerne izčrpanosti in nezmožnosti nadaljevanja poti in v najslabšem primeru celo pogin štokelj.

PRVA SELITVENA POT
desetih slovenskih
mladih belih štokelj
foto: Anja Cigan

Ko z mislimi prepotujemo pot, ki jo štoklje dvakrat letno dejansko preletijo, jih lahko pri tem izjemnem dosežku le občudujemo in si predstavljamo, **KAKŠNE OSUPLJIVE ZGODBE NOSIJO S SEBOJ.**

foto: Samo Jerele

Degradacija in izginjanje primernih habitatov na selitvenih poteh pa še zdaleč ni edina grožnja pticam med selitvijo. Glavni vzroki za pogin belih štokelj na selitvi so izčrpanost in bolezni, lov ter smrt zaradi električnega udara. Predvsem v zadnjih desetletjih je zaradi razširjanja elektroenergetske infrastrukture narasla smrtnost bele štoklje zaradi trkov v električne žice in električnih udarov. Takšne antropogene strukture so zanje med letom težko premagljiva ovira, na katero evlucijsko niso prilagojene.

V zadnjih letih se je povečal tudi lov nanje. Izčrpane ptice, ki se na poti ustavijo z namenom počitka in nabiranja energije, so za lovce lahek plen. V Afriki jih lovijo bodisi za prehrano bodisi zaradi športnega lova, ki lahko poteka z različnimi bodali, kamni, bumerangi ter celo golimi rokami, saj izčrpane ptice pogosto niso zmožne pravočasno odleteti. Nikakor pa ne smemo zanemariti niti lova na evropskih tleh na območju Balkanskega polotoka, kjer je pritisk divjega lova na selivke še vedno zelo velik.

V Tuniziji se bele štoklje prehranjujejo na smetiščih, kjer jim grozi **ZASTRUPITEV Z RAZLIČNIMI ODPADKI** ter nevarnost zaužitja večje količine plastike, ki leži med odpadki.

foto: Alen Ploj

Glavni vzroki za pogin belih štorkelej na selitvi so izčrpanost, bolezni, lov ter smrt zaradi električnega udara.

foto: Alen Ploj

Od desetih v Sloveniji z oddajniki opremljenih štorkelej so poginili trije osebk, pri čemer so bili razlogi za smrt lov, prometna infrastruktura ter zaplet v plastično vrečko in posledično izstradanje. Srečkov primer, ki so ga DOPPS-ovi ornitologi kar sami raziskali v Tuniziji, nakazuje tudi na problematiko prehranjevanja štorkelej na smetiščih, kjer pticam grozi zastrupitev z različnimi odpadki in možnost zaužitja večje količine plastike, ki leži med odpadki. Za štiri opremljene bele štorkele so vzroki za prenehanje prejetanja podatkov s sledilnih naprav ostali neznani – morda so naprave prenehale delovati, ali pa so osebk iz nam neznanega vzroka poginili. Pri beli štorclji je sicer splošno znano, da je smrtnost med mladimi osebki v primerjavi z odraslimi zelo visoka: do 10 % mladih osebkov pogine že pred prvo selitvijo, nato pa med selitvijo dodatno še do 20 %. Podatek priča o tem, kako velika preizkušnja za ptice je selitev.

ANJA CIGAN je po izobrazbi ekologinja naravovarstvenica, ki zaključuje magistrski študij biologije in ekologije. V svoji magistrski nalogi se ukvarja s selitvenimi vzorci mladih belih štorkelej iz Slovenije. Zaposlena je na Zavodu RS za varstvo narave, na projektu, katerega ciljno območje je Čezmejno biosferno območje Mura-Drava-Donava. Prav k reki Muri pa se tudi sama najraje odpravi na opazovanje ptic.

foto: osebni arhiv

NEGOTOVA PRIHODNOST

Bele štorkele do spolne zrelosti, ki nastopi pri starosti približno treh let, ostanejo na prezimovališču. V šali lahko rečemo, da je prva selitev tako naporna, da mlade štorkele potrebujejo nekaj let, da se ponovno odpravijo nanjo. V vsaki šali pa je tudi nekaj resnice. Tako se naši trije preostali osebki, Bela, Kiki in Riki, še niso vrnili na gnezdišča. Bela je v letošnji sezoni že prestopila prag Evrope in je poletje preživela v evropskem delu Turčije. Kiki in Riki, ki sta mlajša od Bele, pa se zadržujeta na območju Bližnjega vzhoda. Že naslednje leto pa lahko pričakujemo, da se bo Bela vrnila v Slovenijo in se lotila spletnja svojega prvega gnezda, kar bomo zagotovo vsi z zanimanjem spremljali.

Raziskave zadnjih let nakazujejo še na eno zanimivost: novo optimalno selitveno strategijo, pri kateri bele štorkele prezimujejo v Evropi oz. skrajšajo svojo selitveno pot. A te raziskave so bile v

veliki meri opravljene na zahodni subpopulaciji, ki v primerjavi z vzhodno zaradi ugodnih klimatskih razmer na Iberskem polotoku v večji meri prezimuje na območju Evrope. Trend prezimujočih osebkov bele štorkele pa narašča po celotni Evropi, zato bo v prihodnosti temu pojavu brez dvoma treba nameniti večjo pozornost.

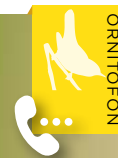
Ko z mislimi prepotujemo pot, ki jo štorkele dvakrat letno dejansko preletijo, jih lahko pri tem izjemnem dosežku le občudujemo in si predstavljamo, kakšne osupljive zgodbe nosijo s seboj. Žal pa spremembe, takšne in drugačne, dosežejo prav vsako vrsto. Tiste, ki se selijo, jih zaradi svoje kompleksne ekologije spremembe občutijo še hitreje. Na selitvene vzorce imajo vpliv predvsem podnebne spremembe, različni antropološki vplivi ter degradacija habitatov. Človek si je naravo podredil in jo iz dneva v dan spreminja po svoji volji, s tem pa se spreminjajo tudi habitatni prostoživečih vrst. Zato je na nas ljudeh, da ohranjamo vrste, s katerimi si delimo planet, med drugimi tudi našo izjemno belo štorcljo.

VIRI

- BERTHOLD, P., van den BOSSCHE, W., FIEDLER, W., KAATZ, C., KAATZ, M., LESHEM, Y., NOWAK, E., QUERNER, U. (2001): Detection of a new important staging and wintering area of the white stork *Ciconia ciconia* by satellite tracking. – *Ibis* 143: 450-455.
- BERTHOLD, P., KAATZ, M., QUERNER, U. (2004): Long-term satellite tracking of white stork (*Ciconia ciconia*) migration: constancy versus variability. – *Journal of Ornithology* 145: 356-359.
- CHENG, Y., FIEDLER, W., WIKELSKI, M., FLACK, A. (2019): »Closer to-home« strategy benefits juvenile survival in a long-distance migratory bird. – *Ecology and Evolution* 9 (16): 8945-8952.
- DENAC et al. (2019): Bela štorclja. str. 154-155. v: MIHELIC T., KMECL P., DENAC K., KOCE U., VREZEC A., DENAC D. (2019): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdičk 2002-2017. DOPPS, Ljubljana.
- FLACK, A. et al. (2016): Costs of migratory decisions: A comparison across eight white stork populations. – *Science Advances* 2(1).

MOTNJE KERATINIZACIJE PRI PTICAH

// Vanesa Bezljaj

Morda ste že kdaj opazili ptico z nenavadno dolgim in ukrivljenim kljunom, neznčilnim za to vrsto. Razvoj nepravilnosti pri določenem delu populacije ni nič nenavadnega. Te se lahko pojavijo za čas življenja ali pa že v času razvoja organizma. Nanje lahko vplivajo različni dejavniki, kot so temperatura, prehrana, geni, onesnaževalci okolja, boleznin plenilci. Eden izmed vse pogostejših vzrokov za deformacije kljuna ptic pa je bolezen, ki vodi do motenj keratinizacije (ang. *avian keratin disorder* (AKD)).

PREKRIŽAN KLJUN

Bolezen so prvič odkrili pri sinicah vrste *Poecile atricapillus* na jugu Aljasko v poznih 90. letih prejšnjega stoletja. Najbolj opazen znak boleznin je podaljšan in prekrižan kljun. Bolezen prizadene tudi kožo in noge, veliko ptic z omenjeno boleznijo ima tudi predolge kremplje. Poškodovano je tudi perje, saj si ga ptice ne morejo pravilno čistiti. Na Aljaski se je bolezen hitro razširila, danes prizadene že 6,5 % odrasle populacije sinic vrste *Poecile atricapillus* in 16,9 % odrasle populacije vran vrste *Corvus brachyrhynchus*. Bolezen se širi tudi po svetu, zabeležena je bila tudi v drugih zveznih državah Združenih držav Amerike, Kanadi, Evropi in Indiji.

SIMPTOMI

Zaradi prekrižanega kljuna, občasno pa tudi predolgih krempljev, ki so posledica omenjene boleznin, se bolna ptica težko prehranjuje, čisti perje in skrbi za svoj zarod. Vrste, ki živijo v kolonijah, obolelo ptico največkrat kar izločijo iz svoje kolonije. To so pokazale raziskave v Indiji, kjer so opazovali in preučevali kolonije skalnih golobov (*Columba livia*). Ptica z boleznijo ne živi prav dolgo, saj največkrat pogine zaradi lakote. Dolžina kljuna lahko pri bolnih sinicah znaša do dveh, pri brglezih pa tudi do treh centimetrov.

VZROKI

Vzrok za pojav te boleznin še vedno ostaja dokaj nepojasnen. Raziskovalci iz San Francisca domnevajo, da bi bolezen lahko povzročal virus *Poecivirus A*. Povezava okužbe z omenjenim virusom in razvojem boleznin AKD z gotovostjo še ni bila potrjena, med eno izmed raziskav je bilo namreč z virusom okuženih le 22 % ptic, ki so bile pozitivne na AKD. Bolezen se največkrat pojavi v hladnem delu leta in se večinoma razvije pri odraslih osebkih, zato predvidevajo, da ni prirojena. Na deformacije kljuna pa lahko vplivajo tudi drugi dejavniki, vključno z onesnaževalci okolja, pomanjkanjem hranil, poškodbami in izpostavljenostjo okužbam.

Bolezen AKD je bila na Aljaski zabeležena pri najmanj 30 vrstah ptic: največkrat pri sinici vrste *Poecile atricapillus*, kanadskem brglezu (*Sitta canadensis*) in detlu vrste *Dryobates pubescens*. Opazili so jo tudi pri krokarju (*Corvus corax*), vrani vrste *Corvus brachyrhynchus*, šoji vrste *Cyanocitta stelleri* in sraki vrste *Pica hudsonia*. Bolezen prizadene tudi večje ptice, kot sta kanja vrste *Buteo jamaicensis* in ameriški jezerec (*Haliaeetus leucocephalus*). V Indiji so bolezen zabeležili pri domači vrani (*Corvus splendens*) in skalnem golobu. V Evropi, najpogosteje v Veliki Britaniji, je bila izražena pri plavčku (*Cyanistes caeruleus*), veliki sinici (*Parus major*), kosu (*Turdus merula*) in poljski vrani (*Corvus frugilegus*). V primerjavi z Aljasko je primerov te boleznin v Evropi še vedno zelo malo.

Bolezen so potrdili predvsem pri vrstah, ki jih najpogosteje opazimo v bližini naselij, ni pa izključeno, da bolezen prizadene tudi tiste, ki se tam redkeje zadržujejo. Neznanki ostajata tudi način prenosa boleznin in zdravilo zanjo.

VELIKA SINICA

(*Parus major*)

foto: Simon Kovačič

VIRI

- ZYLBERG, M., VAN HEMERT, C., DUMBACHER, J. P., HANDELL C. M., TIHAN, T. in DERISI, J. L. (2016): Novel Picornavirus Associated with Avian Keratin Disorder in Alaskan birds. - American Society for Microbiology 7 (4), doi: 10.1128/mBio.00874-16.
- ALASKA SCIENCE CENTER (2017): Beak Deformities in Landbirds (<https://www.usgs.gov/centers/alaska-science-center/science/beak-deformities-landbirds>)
- GARDEN WILDLIFE HEALTH (GWH) (2018): Beak Abnormalities (<https://www.gardenwildlifehealth.org/portfolio/beak-abnormalities/>)

DOBRUDŽA - SPREGLEDANI KOŠČEK RAJA V ZALEDJU ČRNEGA MORJA

// Aleksander Kozina

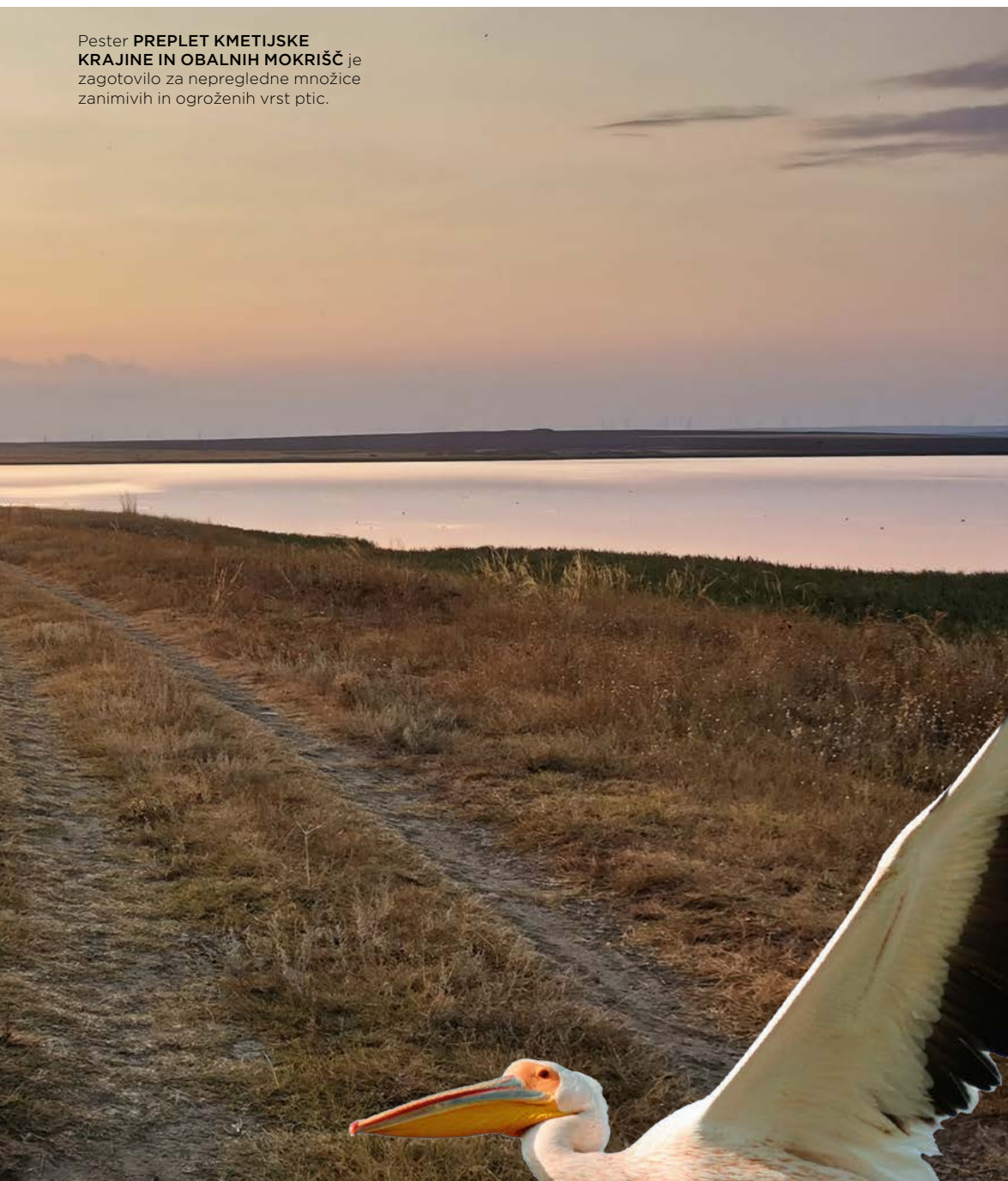
*V senci znamenite Delte Donave se skriva preostanek pokrajine Dobrudže. Čudovit preplet kmetijske krajine in ogromnih obalnih mokrišč, v katerih kraljujeta obe vrsti v Evropi živečih pelikanov. Družbo jima dela izjemen spremljevalni orkester ornitoloških zanimivosti z ribjim galebom (*Ichthyaetus ichthyaetus*) in črnomorskim kupčarjem (*Oenanthe pleschanka*) na čelu. Ponudba vrst, ki je čisto preveč mamljiva, da bi bila 15-urna vožnja iz Slovenije za nas kakršna koli ovira.*

Sredi noči, ko vsi pošteni ljudje že zdavnaj spijo, se naš avto previdno prebija po lokalnih cestah vzhodne Romunije. Po številnih kavah manevriramo med nešteti »kraterji« in »udarnimi jamami« v cestah. Mimo nas po njih veselo poskakujejo avtobusi, dostavni kombiji in tovornjaki. Preden nas prehitijo, nas z žmiganjem opomnijo, kakšni polži smo. Ohranjanje amortizerjev in podvozja v Romuniji ne sodi med pogoste vrednote. Proti jutru po dolgotrajni vožnji končno dosežemo cilj – Črno morje. Sledi še kratek enourni spanec v avtu in enotedensko ptičarjenje se lahko začne!

ZALEDJE DELTE DONAVE

Ornitološko raziskovanje smo začeli v Severni Dobrudži (romunski del), kjer smo se večino časa zadrževali na območju okoli mesta Navodari in vasice Vadu. Severno od slednje se začenja ogromen

Pester **PREPLET KMETIJSKE KRAJINE IN OBALNIH MOKRIŠČ** je zagotovilo za nepregledne množice zanimivih in ogroženih vrst ptic.

ZNAČILNOSTI DEŽELE

Površina:

15.588 km² (romunski del);
7.566 km² (bolgarski del)

Število prebivalcev:

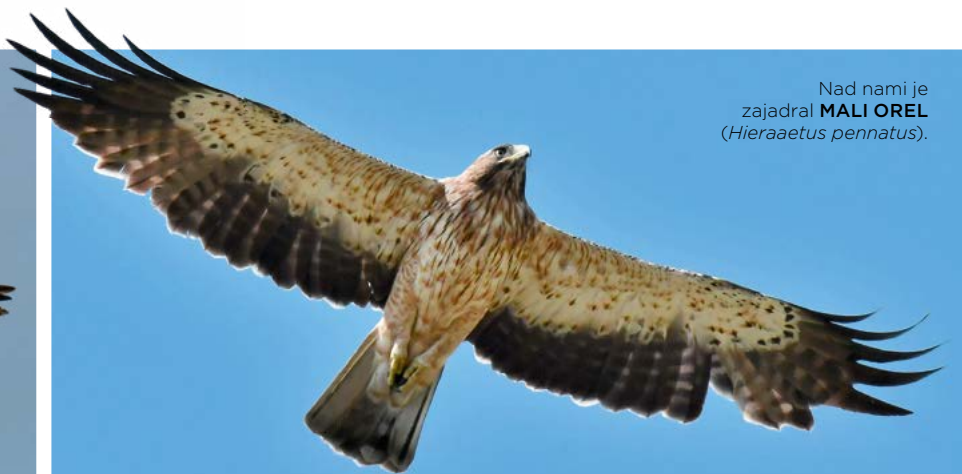
900.000 (romunski del);
310.000 (bolgarski del)

ROŽNATI PELIKAN
(*Pelecanus onocrotalus*)

V okolici Rta Kaliakra so se zadrževali številni pobrežniki, med njimi tudi **MOČVIRSKI MARTINCI** (*Tringa glareola*) in **MALI PRODNIKI** (*Calidris minuta*).

Nad nami je zajadral **MALI OREL** (*Hieraetus pennatus*).

Jezeri Durankulak in Shabla sta pomembni gnezdišči **PLEVELNE TRSTNICE** (*Acrocephalus agricola*).

ČRNOMORSKI KUPČARJI

(*Oenanthe pleschanka*) so nemoteno skakljali po razvalinah trdnjave.

V grmovnih in gozdnih sestojih na Kaliakri so našo pozornosti zbudili pri nas zelo redki **MALI MUHARJI** (*Ficedula parva*).

RJAVOPERUTA KOMATNA TEKICA (*Glareola pratincola*)

sistem lagun, ki se nadaljuje v delto Donave. V nasprotju z delto, kjer brez čolna in lokalnih vodnikov ni veliko možnosti za raziskovanje, je ta del veliko bolj prijazen za samostojno odkrivanje njegovih skrivnosti.

V manjšem jezercu na začetku vasi se je trlo pobrežnikov vseh velikosti, med katerimi so se nam zdeli najbolj zanimivi ploskokljunci (*Calidris falcinellus*). Čudovito kuliso so nad vodo dopolnjevale vse tri vrste »močvirskih« čiger, med katere se je pomešala tudi zelo glasna črnonoga čigra (*Gelochelidon nilotica*). Med sprehodi ob lagunah severno od vasi so nas preletavale jate rjastih kozark (*Tadorna ferruginea*) ter številni kodrasti (*Pelecanus crispus*) in rožnati pelikani (*Pelecanus onocrotalus*). V trstišču je mrgolelo različnih trstnic, med katerimi je stopala v ospredje plevelna trstnica (*Acrocephalus agricola*), ki v Evropi gnezdi samo v obsežnih sestojih trstičja ob Črnem morju. Zelo lepo smo si lahko ogledali rjavoperute komatne tekice (*Glareola pratincola*) in elegantne jezerske martinice (*Tringa stagnatillis*). V drevesnih sestojih smo lahko opazovali sirijskega detla (*Dendrocopos syriacus*) in številne seleče se belovrate muharje (*Ficedula albicollis*) ter rumene vrtnike (*Hippolais icterina*).

V bližini lagune Sinoe smo opazili edini primerek ribjega galeba v času našega obiska tega območja. Gre za vrsto, ki v Evropi gnezdi samo v delti Donave, kjer pa število gnezdečih parov iz leta v leto narašča. Na obrobju delte, ravno v bližini vasi Vadu, je v zadnjih letih začela gnezdit tudi belorepa priba (*Vanellus leucurus*), ki pa nam je na žalost ni uspelo videti.

Nekoliko bolj južno, v okolici mesta Navodari, smo na stepskih površinah večkrat opazovali blede kupčarje (*Oenanthe isabellina*), nad glavo pa nam je zajadral čudoviti mali orel (*Hieraetus pennatus*). Nabor zanimivih ujed sta dopolnila še rjasta kanja (*Buteo rufinus*) in mali klinkač (*Aquila pomarina*).

Pestro ornitološko dogajanje so dopolnjevali štiriinožni stepski prebivalci, med katerimi so največ pozornosti zbudili tekunice (*Spermophilus citellus*) in zelo plašni zlati šakali (*Canis aureus*).

Na zadnji dan smo v Romuniji srečali tudi lokalnega ornitologa, ki se je pohvalil, da se je še pred nekaj dnevi oglasil v Škocjanskem zatoku, kamor je prišel pogledat pribo vrste *Vanellus cinereus* (z začasnim slovenskim imenom komatna priba).

- Zanimive vrste ptic:**
rožnati pelikan (*Pelecanus onocrotalus*)
kodrasti pelikan (*Pelecanus crispus*)
kratkonogi skobec (*Accipiter brevipes*)
belorepa priba (*Vanellus leucurus*)
ploskokljunec (*Calidris falcinellus*)
ribji galeb (*Ichthyaeus ichthyaeus*)
črnomoški kupčar (*Oenanthe pleschanka*)
bledi kupčar (*Oenanthe isabellina*)
plevelna trstnica (*Acrocephalus agricola*)

TEKUNICA
(*Spermophilus citellus*)

RT KALIAKRA IN OKOLICA

Po nekaj dneh smo se odpravili proti jugu in prečkali mejo z Bolgarijo. Bolgarski del Dobrudže je približno dvakrat manjši kot romunski in ornitologu ponuja precej manj lokacij, kljub temu pa tudi tukaj najdemo izjemna območja in pester nabor redkih vrst. Poleg tega so tudi ceste tu veliko lepše in prijaznejše do jeklenih konjičkov kot v Romuniji. Komunikacija z domačini pa je bila v obeh državah pogosto kar izziv, saj angleščini do obal Črnega morja še ni uspelo dobro razširiti svojih lovk.

Glavna ornitološka in turistična zanimivost v bolgarskem delu Dobrudže je Rt Kaliakra, katerega 70 metrov visoki klifi se zajedajo v Črno morje. Zaradi lege in odličnega razgleda je Kaliakra izjemna točka za opazovanje selečih se ptic, predvsem ujed, pelikanov in morskih ptic. Za višek selitve ujed smo sicer bili sredi avgusta ravno nekoliko prezgodnji, kljub temu pa smo videli posamezne seleče kratkonoge skobce (*Accipiter brevipes*) in stepske lunje (*Circus macrourus*). Veliko bolj pestro je bilo dogajanje v grmovju in na skalah. Rt je domovanje še enega specialista, ki ga najdemo samo v tem delu naše celine – črnomskega kupčarja (*Oenanthe*

pleschanka). Njihovo opazovanje se je izkazalo za veliko enostavnejše, kot smo pričakovali, saj tu med številnimi turisti nemoteno skačejo po razvalinah trdnjave na koncu rta.

V grmovnih in gozdnih sestojih na Kaliakri je mrgolelo selečih se ptičev pevcev, med katerimi so zbuiali pozornost pri nas zelo redki mali muharji (*Ficedula parva*) in veliki slavec (*Luscinia luscinia*). Na stepskih površinah so nas razvajale številne zlatovranke (*Coracias garrulus*), poleg njih pa tudi črnočeli srakoperji (*Lanius minor*) in laški škrjanci (*Melanocorypha calandra*), ki jih lahko na domačih tleh opazujemo bolj poredko oziroma le izjemoma.

Poleg Kaliakre smo v južni Dobrudži obiskali še jezera Durankulak in Shabla, ki sta pomembni gnezdišči plevelne trstnice. Tu smo prav tako opazovali kratkonoge skobce in še številne bolj pogosto vrste vodnih ptic, kot so rjava čaplja (*Ardea purpurea*) ter spremenljivi (*Calidris alpina*) in srpokljuni prodniki (*Calidris ferruginea*).

Teden dni je prehitro minil in že smo se polni vtisov odpravili na pot proti domu z gotovostjo, da se čimprej vrnemo v izjemno zaledje Črnega morja.]

KALIAKRA je s svojimi 70 metrov visokimi klifi **ENA IZMED NAJBOLJŠIH TOČK ZA SPREMLJANJE SELITVE** na vzhodnoevropski selitveni poti.

foto: vse
Aleksander Kozina

ZGODBE KRITIČNO OGROŽENIH PTIC

// Zoja Sukič

KAKAPO
(*Strigops habroptila*)
je nočno aktivna vrsta
papige, ki jo najdemo
le na Novi Zelandiji.

foto: iStock

Danes je na svetu znanih približno 11.000 vrst ptic, od tega pa jim kar 1.400 grozi izumrtje. Marsikatera izmed ogroženih vrst ptic ima žalostno zgodbo o tem, kako je prišlo do tega, da se danes bori za preživetje. Takih zgodb je več, kot si lahko predstavljamo, in nemalo je takih, kjer obstaja verjetnost, da bodo vrste brez naše vednosti izginile z obličja Zemlje. Zavedanje o njihovi ogroženosti in vzrokih zanjo, pa je prvi korak v procesu ohranjanja teh vrst.

Prav vsaka vrsta ima nezamenljivo vlogo v ekosistemu, zdravi ekosistemi pa so ključni za preživetje vseh, tudi ljudi. Naj bo vpliv človeka, tokrat pozitiven, močan tudi pri ohranjanju teh kritično ogroženih ptic.

KAKAPO (*Strigops habroptila*)

Kakapo je nočno aktivna vrsta papige, ki jo najdemo le na Novi Zelandiji. Nekdaj je bila razširjena po celotni državi, s prihodom Maorov pa je populacija začela upadati. Loviti so jo začeli za hrano in peresa, iz katerih so si izdelovali plašče. Zaradi nezmožnosti letenja, močnega vonja ptic, ki služi privabljanju potencialnih partnerjev, gnezdenja na tleh in navade, da v primeru nevarnosti otrpne na mestu, je bila lahek plen za

polinezijsko podgano (*Rattus exulans*), ki je kot slepi potnik z Maori prišla na otoke. Uničevanje življenjskega prostora zaradi pridobivanja pridelovalnih površin je še dodatno vplivalo na upad populacije te nočne papige. Do zares strmega upada njene številčnosti pa je prišlo po odkritju Nove Zelandije s strani Evropejcev. Ti se niso izkazali za dobre sosede, saj so z uničevanjem njenega habitata nadaljevali, s seboj pa pripeljali še plenilce (kot je na primer domača mačka (*Felis catus*)) in jo tako kot Maori lovili za hrano. Na novo naseljeni talni plenilci so bili najverjetneje vzrok za dramatičen upad populacije te vrste, saj pred njihovim prihodom na Novi Zelandiji tovrstnih plenilcev ni bilo in vrsta nanje ni bila prilagojena. Leta 1995 je bila populacija te nočne papige tik pred izumrtjem, štela je le 51 osebkov. Z različnimi projekti za ohranitev so naravovarstveniki vendarle dosegli, da je vrsta obstala. Danes populacija šteje okoli 250 osebkov, Svetovna zveza za varstvo narave (IUCN) pa jo še vedno uvršča med kritično ogrožene vrste.

PAPIGA vrste *Ara glaucogularis*

Turkizno modro in rumeno obarvana papiga vrste *Ara glaucogularis* prebiva le na severu Bolivije. Kot večina papig je bila zaradi čudovitega barvnega perja od nekdaj zanimiva za človeka. Že domorodci so iz njenih peres izdelovali tradicionalna pokrivala. Prav človek pa jo s svojimi dejanji še danes najbolj ogroža. Lov (zakonit in nezakonit) za prodajo kot hišne ljubljence je vrsto pripeljal

na rob izumrtja. Ob koncu osemdesetih let je vrsta veljala celo za izumrlo, leta 1992 pa je bila v težko dostopnem predelu Bolivije odkrita izolirana populacija okoli 50 osebkov. Poleg nezakonite trgovine s prostoživečimi živalmi jo ogroža tudi uničevanje njenega naravnega okolja in sekanje dreves, v katerih gnezdi. Populacija te papige danes šteje okoli 400 osebkov in je ocenjena kot stabilna, a še vedno kritično ogrožena.

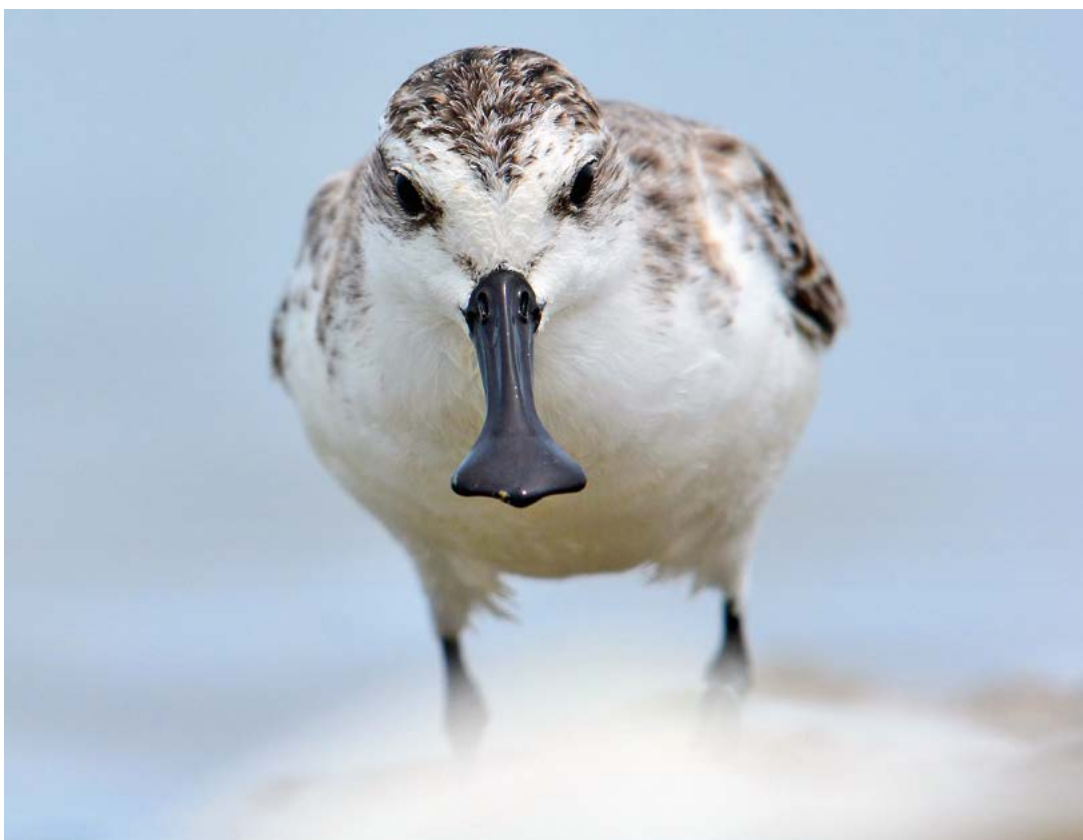
ŽLIČASTI PRODNIK (*Calidris pygmaea*)

Majhen pobrežnik z unikatno oblikovanim žličastim kljunom velja za eno izmed najbolj ogroženih ptic na svetu. Gnezdi v tundri na polotokih Čukotka in Kamčatka na skrajnem severovzhodu Rusije, prezimuje pa na 8000 km oddaljenih južnih obrežjih Kitajske in jugovzhodne Azije. Ogrožajo ga izguba gnezditvenega habitata, uničevanje obalnih mokrišč vzdolž selitvene poti ter lov na prezimovališčih. Najpomembnejše postojanke vzdolž selitvene poti, kjer ptice obnovijo zaloge energije, so za žličaste prodnike obalna mokrišča Rumenegega morja. V zadnjih petdesetih letih pa je bilo uničenih kar 65 % teh površin. Vsaj polovica populacije žličastega prodnika prezimuje na obalah Mjanmara, kjer najrevnejše prebivalstvo za hrano s pomočjo mrež lovi večje ptice (npr. duplinske kozarke (*Tadorna tadorna*), pa tudi večje vrste pobrežnikov, kot je npr. veliki škurh (*Numenius arquata*)). V mrežah pa se na žalost nemalokrat znajdejo tudi ne ciljne vrste pobrežnikov, med njimi tudi žličasti prodniki. V okviru različnih projektov si naravovarstveniki prizadevajo k zmanjšanju lova v Mjanmaru in zavarovanju najpomembnejših območij na obrežjih

Kot večina papig je bila tudi *Ara glaucogularis* od nekdaj zanimiva za človeka.
foto: iStock

Rumenegega morja. Kljub temu pa vrsta tudi po zadnjih ocenah velikosti populacije s 330–340 osebki ostaja kritično ogrožena.

Kljub mnogim prizadevanjem za njegovo varstvo **ŽLIČASTI PRODNIK** (*Calidris pygmaea*) ostaja kritično ogrožen.
foto: iStock

STEPSKA PRIBA
(*Vanellus gregarius*)
je najbolj ogrožena
ptica Evrazijske stepe.
foto: iStock

STEPSKA PRIBA (*Vanellus gregarius*)

Stepska priba je najredkejša in najbolj ogrožena ptica Evrazijske stepe. Tudi njo Svetovna zveza za varstvo narave uvršča na seznam kritično ogroženih vrst. Njena populacija je od leta 1930 iz slabo razumljivih razlogov upadla za več kot 90 %. O vrsti je bilo do nedavnega znanega zelo malo. Gnezdi v Kazahstanu in na jugu Rusije ter se po dveh različnih selitvenih poteh seli na prezimovališča. Ptice, ki se selijo po zahodni poti, prezimujejo v Sudanu in Eritreji, tiste, ki izberejo vzhodno pot, pa v Pakistanu in Indiji. Na selitvenih poteh prečka izjemne ovire, tako geografske (npr. gorovje Hindukuš v Afganistanu) kot politične (konfliktna območja Srednjega vzhoda). Vzrok za upad številčnosti njene populacije je najverjetneje ilegalen lov tako na selitveni poti kot tudi na prezimovališčih. Za gnezditvev izbira predele z nizko vegetacijo, ki so jih nekdanj s pašo vzdrževale velike rastlinojede živali, predvsem antilope sajge (*Saiga tatarica*). Z zmanjšanjem njihove številčnosti in koncentriranjem pašnih živali v okolici človekovih bivališč pa večino primerne habitata in s tem gnezdečih stepskih prib zdaj najdemo v okolicih vasi. Poleg ilegalnega lova jo ogrožata tudi uničevanje stepe za potrebe pridobivanja obdelovalnih površin ter teptanje gnezd in mladičev s kopiti živine. Razveljuje dejstvo, da terenske raziskave kažejo na to,

da je populacija bistveno večja, kot so kazale prve ocene. Zaradi omenjenih groženj pa predvidevajo, da se bo upad te vrste nadaljeval tudi v prihodnje.

VRBJI STRNAD (*Emberiza aureola*)

Vrsta je nekoč veljala za eno izmed najštevilčnejših ptic pevk v Evropi in Aziji, danes pa je kritično ogrožena. Populacija vrbjega strnada (*Emberiza aureola*) se je v vzhodni Evropi, na Japonskem in v delih Rusije od leta 1980 zmanjšala za kar 90 %. Vzrok za tako hiter upad je prekomeren lov s pastmi med selitvijo in na prezimovališčih, predvsem na Kitajskem. Na območjih prezimovanja v južni in jugovzhodni Aziji lov vključuje vznemirjanje jat ptic, ki skupinsko prenočujejo v sestojih trstičja. Ob motnji se velike jate dvignejo nad trstičje in se tako zlahka ulovijo v mreže. Nato jih navadno prodajo na črnem trgu, kjer se letno proda na milijone ptic pevk. Marsikje v Aziji ptica velja za posebno delikateso, običajno jih odkupijo restavracije, kjer jih prodajajo pod imenom »riževa ptica« (ang. *rice-bird*). Povpraševanje je tako veliko, da na eni izmed tržnic na Kitajskem dnevno prodajo več kot 10.000 ptic. Poleg prekomernega lova vrsto ogrožajo tudi intenzivno kmetijstvo in izsuševanje mokrotnih travnikov na območjih kjer gnezdi, ter izginjanje trstičš na območjih prezimovanja.

VRBJI STRNAD (*Emberiza aureola*) je nekdanj veljal za eno izmed najštevilčnejših ptic pevk v Evropi in Aziji.
foto: iStock

VIRI

- CLOUT, M. N. & MERTON, D. V. (1998): Saving the Kakapo: the conservation of the world's most peculiar parrot. – *Bird Conservation International* 8 (3): 281-296.
- HESSE, A. J. & DUFFIELD, G. E. (2000): The status and conservation of the Blue-Throated Macaw *Ara glaucogularis*. – *Bird Conservation International* 10 (3): 255-275.
- ZÖCKLER, C., HTIN HLA, T., CLARCK, N., SYROECHKOVSKIY, E., YAKUSHEV, N., DAENGPHAYON S., ROBINSON, R. (2010): Hunting in Myanmar is probably the main cause of the decline of the Spoon-billed Sandpiper *Calidris pygmeus*. – *Wader Study Group Bulletin* 117 (1): 1-8.
- DONALD, P. F., KAMP, J., GREEN, R. E., URAZALIYEV, R., KOSHKIN, M., SHLEDON, R. D. (2021): Migration strategy, site fidelity and population size of the globally threatened Sociable Lapwing *Vanellus gregarius*. – *Journal of Ornithology* 162: 349-367.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL (2022): Species factsheet: *Emberiza aureola*: <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/yellow-breasted-bunting-emberiza-aureola/text>

V prispevku omenjene ptice prebivajo na različnih delih sveta in v različnih življenjskih okoljih. Razlikujejo se tudi njihove zgodbe in vzroki za maloštevilnost, skupni imenovalec vseh pa je vpliv človeka. Prav vsaka vrsta ima nezamenljivo vlogo v ekosistemu, zdravi ekosistemi pa so ključni za preživetje vseh, tudi ljudi. Naj bo vpliv človeka, tokrat pozitiven, močan tudi pri ohranjanju teh kritično ogroženih ptic.

VELIKI SRAKOPER – TAKSONOMSKO TRD OREH

// Janez Leskošek

V preteklosti so sorodnost med vrstami ugotavljali predvsem po morfoloških (telesnih) in ekoloških značilnostih. Z razvojem molekularnih metod pa se je ugotavljanje sorodstvenih odnosov prestavilo s terena v laboratorije. Tradicionalno razvrščanje v taksonomske skupine je že bilo predmet razprav mnogih avtorjev, napredek molekularnih tehnik in prve ugotovitve na podlagi le-teh pa so velikokrat pripeljale do še več nesoglasij na tem področju. Primer taksonomsko zahtevne skupine je tudi kompleks velikega srakoperja (*Lanius excubitor*).

TRENUTNA KLASIFIKACIJA IN NAMEN ŠTUDIJE

Avtorji leta 2010 objavljene študije so pod drobnogled vzeli velikega srakoperja in njemu sorodne vrste ter njihove podvrste. Kompleks trenutno obsega šest vrst, ki so si med seboj različno podobne po morfoloških in ekoloških značilnostih. Večina vrst ima še nekaj podvrst, skupno okoli 30. V preteklosti so različni avtorji kompleks razdelili na različno število vrst, v splošnem pa so vrste delili na južno in severno skupino. V Evropi je najbolj znana delitev na dve sedaj priznani vrsti, južni veliki srakoper (*L. meridionalis*) in (severni) veliki srakoper (*L. excubitor*).

Filogenetsko sorodnost (pod)vrst so avtorji te študije ugotavljali z genetsko analizo. V analizo so vključili 18 taksonov, ki so bili v času pisanja članka (l. 2007) del kompleksa velikega srakoperja (*L. excubitor*), poleg teh pa še nekaj sorodnih taksonov. Genetski material, skupno 97 vzorcev, so pridobili od živih osebkov in muzejskih primerkov.

PRESENETLJIVE UGOTOVITVE

Ugotovili so, da vrsta *Lanius excubitor* in 6 njenih podvrst tvori taksonomsko skupino s še tremi vrstami, in sicer *L. somalicus*, *L. sphenocercus* in *L. ludovicianus*. Drugo taksonomsko skupino pa sestavlja še preostalih 12 podvrst *L. excubitor*. Nadaljnje razvrščanje pa pripelje do nekaj odstopanj. Načeloma so znotraj taksonomskih skupin bolj sorodne, tudi bližje skupaj živeče vrste. »Zatakne« pa se (že) pri dveh evropskih vrstah, »našem« prezimovalcu velikemu srakoperju (*L. excubitor*) in južnem velikem srakoperju (*L. meridionalis*), ki živi na Pirenejskem polotoku. *L. excubitor*, ki gnezdi v Skandinaviji in Rusiji, je v taksonomski skupini skupaj z vrstami iz Male Azije in Bližnjega vzhoda. *L. meridionalis* je po drugi strani bistveno bolj soroden vrstam severovzhodne Palearktike (Rusija, Koreja, Kitajska) in Združenih držav Amerike kot pa »našemu« velikemu srakoperju.

JUŽNI VELIKI SRAKOPER

(*Lanius meridionalis*), ki ga najdemo na Pirenejskem polotoku, je bistveno bolj soroden vrstam severovzhodne Palearktike in ZDA kot pa »našemu« velikemu srakoperju (*L. excubitor*).

foto: Jana Marco Tresserras

Kljub geografski bližini njunih arealov sta veliki in južni veliki srakoper, v primerjavi z drugimi taksoni iz kompleksa Lanius excubitor, razmeroma nesorodni vrsti.

Po mnenju avtorjev zaradi zgoraj naštetih ugotovitev delitev na južno in severno skupino *L. excubitor* ni ustrezna. Kot razlago za geografsko izolirano pozicijo *L. meridionalis* avtorji navajajo dve možnosti: prva je, da se je vrsta razširila iz Severne Amerike oz. Azije, druga pa, da je vrsta nastala iz izolirane populacije predniške vrste, ki je bila nekoč razširjena od Pirenejskega polotoka po celotni Evropi in Aziji do Severne Amerike. Glede na genetske sledi je najverjetnejša druga možnost. Velika pestrost vrst/podvrst kompleksa *L. excubitor* je znak pozne nedavne evolucije vrste, kar avtorji primerjajo s prav tako zapletenim kompleksom rumene pastirice (*Motacilla flava*). Za razjasnitev statusa številnih podvrst velikega srakoperja bi bilo treba opraviti še več podrobnejših genetskih analiz.

SLOVARČEK

filogenija – veda o sorodstvenih odnosih med različnimi skupinami organizmov in njihovem evolucijskem razvoju

VIR

– OLSSON, U., ALSTRÖM, P., SVENSSON, L., ALIABADIAN, M., SUNDBERG, P. (2010): The *Lanius excubitor* (Aves, Passeriformes) conundrum—Taxonomic dilemma when molecular and non-molecular data tell different stories. – *Molecular Phylogenetics and Evolution* 55: 347-357.

KAČJI PASTIRJI NA KRILIH PODNEBNIH SPREMEMB

// Damjan Vinko

OPOLDANSKI ŠKRATEC

(*Crocthemis erythraea*) se po Evropi širi že nekaj desetletij. Je prva vrsta kačjih pastirjev, pri kateri je bil v Evropi jasno viden vpliv podnebnih sprememb na širjenje območja razširjenosti vrste. Pred približno 60 leti smo imeli zanjo v Sloveniji le peščico podatkov, danes pa to sredozemsko vrsto najdemo v negoratih predelih po vsej državi – v severovzhodni Sloveniji je na stoječih vodah lahko celo ena prevladujočih vrst raznokrilih kačjih pastirjev.

foto: Aleksander Kozina

Kačji pastirji (Odonata) nas očarajo s svojo pestro paleto barv, spretnostjo leta in uspešnostjo lova. Očarljiva so tudi njihova slovenska imena, zasnovana na podlagi vtisa, vedenja, obarvanosti, bivališča, časa pojavljanja, vzorcev, velikosti ipd. Tako lahko ob mlakah, ribnikih, potokih in rekah občudujemo suhljatega škratca, ranega plamenca, malega rdečekocka, pasastega bleščavca, sinjega presličarja, nosno jezerko, stasitega kamejnaka, pegastega lesketnika, afriškega minljivca ...

V Sloveniji smo doslej zabeležili 73 vrst kačjih pastirjev, a za kar 11 vrst podatkov o njihovem pojavljanju po letu 2015 nimamo.

KAČJI PASTIRJI KOT BIOINDIKATORJI

Ti pisani akrobati nam zaradi občutljivosti za kakovost življenjskega okolja, raznolikih ekoloških zahtev vrst ter amfibijskega življenja (ličinke v vodi, odrasli na kopnem) ob primernem znanju omogočajo tudi vpogled v okoljske spremembe in stanje življenjskih okolij, v katerih se razvijajo. Na njihovo razširjenost poleg okoljskih razmer vplivajo še njihova mobilnost in selitveni vzorci, ljudje pa z izjemo uničevanja ali ustvarjanja vodnih bivališč pri njihovem širjenju nimamo neposrednega vpliva. Zato so kačji pastirji uporabni tudi kot kazalnik za spremljanje podnebnih sprememb ter ugotavljanje njihovih vplivov.

V nasprotju z njihovimi slovenskimi imeni sta mnogo manj pravljčna stanje populacij in ogroženost številnih vrst. Gledano celostno, se na ravni

Evrope oboje slabša. V splošnem velja, da so vrste, vezane na sredozemska in barjanska mokrišča ter tekoče vode, bolj ogrožene. Kačje pastirje podobno kot drugod po Evropi tudi pri nas ogrožajo uničevanje in izsuševanje voda, regulacija vodotokov, drobljenje habitatov, onesnaževanje, prekomerno naseljevanje rib v stoječe vode, odstranjevanje vodnega in obrežnega rastja, izsušitev ali praznjenje in polnjenje stoječih vod v neprimernem času in na nepravilen način, odstranjevanje gozdov blizu vod itn., pri čemer je glavni dejavnik ogrožanja med posameznimi vrstami različen. A četudi je pri nas še mogoče najti mnogo mokrišč, so popolnoma naravni ali njim podobni habitatni že zelo redki. Posledično so čedalje redkejši tudi mnoge ogrožene vrste.

Poleg različnih netrajnostnih človekovih dejavnosti so tudi podnebne spremembe, pogosto pa kar kombinacija obojega in drugih dejavnikov ogrožanja, neposredna grožnja za obstoj teh žuželk in njim primernih habitatov. Podnebne spremembe s seboj prinašajo dvig temperatur, spremembe v padavinskem režimu in ekstremne vremenske pojave. Temperatura, tako vode kot zraka, vpliva na hitrost razvoja kačjih pastirjev, njihovo dnevno dejavnost, čas pojavljanja in na njihovo vedenje. Vpliva na velikost populacij, razširjenost vrst ter na medvrstne odnose in s tem posledično na celotne ekosisteme, v katerih živijo kačji pastirji. Podnebne spremembe posredno vplivajo še na obstoj ali porazdelitev njihovih življenjskih okolij. Sklepamo, da bodo v prihodnje združbe kačjih pastirjev, tudi kot posledica podnebnih sprememb, v vse večjem deležu sestavljene iz toploljubnih vrst in generalistov – vrst, ki niso vezane na specifična življenjska okolja.

V Evropi pri velikem številu vrst kačjih pastirjev že zaznavamo geografske premike mej razširjenosti vrst in tudi premike na višje nadmorske višine. Opazna so tudi že izginjanja vrst z območij – ena teh je barjanska deva (*Aeshna juncea*). Namreč, iz vse več držav že poročajo o očitnem negativnem trendu vrste, njeno izginjanje pa pripisujejo prav podnebnim spremembam in izsuševanju ali zaraščanju življenjskih okolij.

POSLEDICE PODNEBNIH SPREMEB NA DOMAČIH TLEH

Tudi pri nas že opazamo vplive podnebnih sprememb na kačje pastirje. Dokaz za to je lanska najdba nove vrste za Slovenijo, ki se po Evropi v zadnjih dveh desetletjih občutno širi prav na krilih podnebnih sprememb. Ciklamnega telovnikarja (*Trithemis annulata*) smo v Slovenskem odonatološkem društvu (SOD) doslej popisali v Vipavski in Šaleški dolini – ob akumulacijskem jezeru Vogršček in Škalskem jezeru. Je dober letalec, a ni selivska vrsta. Ciklamni telovnikar je afrotropska vrsta, pogosta v večjem delu Afrike, razširjena po večjem delu Arabskega polotoka in vse do vzhodnega Irana ter južne Turčije. Prvi podatki za Evropo segajo v sredino 19. stoletja, a je tu vrsta ostala redka in lokalno razširjena vse do druge polovice 20. stoletja, ko se je v večji meri razširila predvsem po južni in jugozahodni Evropi, od koder se širi dalje. Z izjemo Grčije je na Balkanu (še) zelo redka, v nam bližnji Italiji pa je marsikje že »udomačena«. Ta pionirska vrsta naseljuje najrazličnejše soncu izpostavljene počasi tekoče in stoječe vode, glinokopna jezera in gramoznice pa so opisane kot glavna razmnoževalna okolja vrste v Evropi. Zaradi njenih ekoloških

Odrasle osebkke **CIKLAMNEGA TELOVNIKARJA** (*Trithemis annulata*) zlahka prepoznamo po barvi in vzorcih oprsja ter zadka in po obarvanosti kril. Teme in dorzalni del čela sta kovinskega sijaja vijolično-rdeče barve. Žile na krilih so rdeče, baza kril je jantarno oranžna. Noge so črne. Merijo približno toliko kot srednje veliki kamenjaki (32–38 mm).

foto: **Aleksander Kozina**

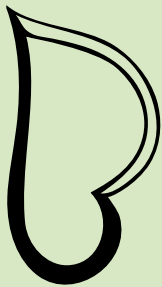

Za varstvo vrst je nujno poznavanje njihove razširjenosti in procesov sprememb v populacijskih trendih ter razumevanje vzrokov zanje.

Če opazite ciklamnega telovnikarja, vas vabimo, da svojo najdbo s priloženo fotografijo posredujete odonatološkemu društvu. Pripišite še kraj najdbe in opis opazovanja (število osebkov, opazovanje na koliko metrov, obnašanje ipd.).

foto: **Matjaž Bedjanič**

V **SLOVENSKEM ODONATOLOŠKEM DRUŠTVU** (SOD) poleg izobraževalnih in zagovorniških aktivnosti zbiramo podatke o pojavljanju kačjih pastirjev, saj je poznavanje razširjenosti vrst nujno potrebno za njihovo varstvo. Zato vas vabimo, da z nami delite svoja opažanja. Pomagamo tudi pri določanju vrst na podlagi poslanih fotografij, ki jim dodajte še datum in najdišče. Svoje fotografije (in posledično podatke) lahko neposredno prispevate tudi prek <https://www.biportal.si>.

Facebook: Slovensko kačjepastirsko društvo

E-mail: nabiralnik@odonatolosko-drustvo.si

značilnosti je v Sloveniji v prihodnje pričakovati nove podatke o pojavljanju, vključno s potrditvijo razvoja vrste. Zato vabljeni k pozornosti na snidenje s to vpadljivo obarvano in lahko prepoznavno vrsto ter posredovanju informacije o srečanju z njo.

SMO RES (ŠE) VROČA TOČKA BIODIVERZITETE?

Kljub očarljivosti kačjih pastirjev lahko razočarano ugotovimo, da v Sloveniji njihovega aktivnega varstva praktično ni. Več kot polovica pri nas zabeleženih vrst je uvrščena na Rdeči seznam, za

BARJANSKA DEVA (*Aeshna juncea*) sodi med vrste kačjih pastirjev, za katere je v Evropi že zaznan negativen vpliv podnebnih sprememb. V Sloveniji dosega del južne meje sklenjenega območja razširjenosti v Evropi. Raztreseno je razširjena po našem alpskem prostoru, a ni nikjer zelo pogosta, največje populacije pa so na Pohorju. V zadnjih letih te borealne vrste na Bloški planoti, v Trnovskem gozdu in pri Hotedršici nismo več zaznali.

foto: **Matjaž Bedjanič**

SPOLNO ZRELI SAMCI CIKLAMNEGA TELOVNIKARJA so zaradi vijoličnih in vinsko rdeče barve v Evropi nezamenljivi z drugimi vrstami.

foto: **Damjan Vinko**

katerega so bile strokovne podlage po danes že zastarelih podatkih pa tudi neaktualnih merilnih in kategorijah izdelane pred več kot 20 leti. Zlasti glede na hitrost in obseg okoljskih sprememb v zadnjem obdobju, ko smo pričča izginjanju ali slabšanju stanja prenekaterih življenjskih okolij, predvsem mokrišč, je posodobitev Rdečega seznama že nujna. Še hujše je. Monitoring in s tem tudi sistematično zbiranje podatkov o kačjih pastirjih pri nas še vedno ne potekata, navkljub državnim predpisom in mednarodnim obveznostim ter nujnim potrebam za učinkovito varstvo ogroženih vrst in njihovih habitatov. Tudi kot družba se moramo zavezati, da varstvo vrst in življenjskih okolij ne bo ostalo zgolj na papirju ter pri misli, da je Slovenija vroča točka biodiverzitete, kjer ukrepi za njeno varstvo niso potrebni.

VIRI

- BEDJANIČ, M. (2000): Analiza stanja biotske raznovrstnosti Slovenije: Kačji pastirji (Odonata). - Uprava RS za varstvo narave, Ljubljana.
- KOZINA, A. (2022): Razširjenost in potencialna ogroženost kačjih pastirjev (Odonata) na območju Bloške planote. - Mag. delo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- OTT, J. (2010): Monitoring Climatic Change With Dragonflies (BioRisk 5). - Pensoft Publishers, Sofia.
- VINKO, D. (2021): Poročilo o delu skupine za kačje pastirje na RTŠB 2021 - Otlica. - *Erjavecia* 36: 33-52.
- VINKO, D. & ŠALAMUN, A. (2021): First record of Violet Dropwing *Trithemis annulata* (Palisot de Beauvois, 1807) (Odonata: Libellulidae) in Slovenia. - *Natura Sloveniae* 23(2): 25-37.
- VINKO, D., ŠALAMUN, A. & BEDJANIČ, M. (2022): On the odonates, odonatology and odonatologists in Slovenia. Str. 9-22 v: Vinko, D. & Bedjanič, M. (ur.): ECOO 2022, 6th European Congress on Odonatology, 27-30th June 2022, Kamnik, Slovenia, Book of Abstracts, Slovensko odonatološko društvo, Ljubljana.
- VINKO, D. in sod. (2022): Osrednja tema: Kačji pastirji in njihova ogroženost, tudi v luči podnebnih sprememb. - *Trdoživ* 11(1): 11-16.

KOČEVSKO JEZERO - STIČIŠČE SEKCIJE OD KOLPE DO BARJA

// Aleksander Kozina

Rudniško jezero je središče delovanja sekcije od Kolpe do Barja že vse od začetka njenega obstoja. Jeseni 2019 je bila sekcija ustanovljena na sestanku ob jezeru, od takrat naprej pa se člani najpogosteje dobivamo in povezujemo na rednih izletih prav tam. Naših izletov so se v tem času udeležili številni člani DOPPS-a in ostali ljubitelji narave iz bližnje in daljne okolice. Sprehodi so vedno zasnovani tako, da so primerni za udeležence vseh starosti, ne glede na nivo predznanja, ki ga prinesejo s seboj.

Vsak izlet okoli jezera je poseben, saj lahko v različnih letnih časih tam opazujemo različne vrste ptic. Na jezeru in v bližnji okolici smo člani sekcije zabeležili že 155 vrst ptic, med katerimi so najbolj zanimive številne vodne ptice. V zadnjem času smo se med drugim razveselili opazovanja 288 duplinskih kozark (*Tadorna tadorna*), ki so jezero obiskale decembra 2020, ter jate 20 kvakačev (*Nycticorax nycticorax*), ki smo jih opazovali aprila 2021,

V zadnjih 15 letih je ČOPASTI PONIREK (*Podiceps cristatus*) zaradi motenj prenehal gnezditi na Rudniškem jezeru.

foto: Aleksander Kozina

medtem ko smo na jezeru opazovali par še veliko redkejših črnih rac (*Melanita nigra*). Poleg tega smo v zadnjih letih na jezeru zabeležili še številne v Sloveniji redkejšje vrste, kot so na primer zlatouhi ponirek (*Podiceps auritus*), školjkarica (*Haematopus ostralegus*), črnonoga čigra (*Gelochelidon nilotica*) in brkata sinica (*Panurus biarmicus*). Seznam zabeleženih vrst ptic se iz leta v leto vztrajno povečuje, kar pa lahko pusti lažen vtis o tem, v kakšnem stanju so tamkajšnja življenjska okolja. To je v zadnjih dveh desetletjih doživelo turistični in ribiški razcvet in postalo središče turističnega dogajanja v regiji. Žal so pri tem razvijalci turistične ponudbe in drugi upravljavci prostora pozabili na ohranjanje ugodnih življenjskih razmer za nekoliko manj do-

bičkonosne prebivalce jezera – celoten rastlinski in živalski svet. Načrti po vzpostavitvi rezervata, ki so bili izdelani že v 90. letih, so bili pozabljeni, prav tako vse ideje o vzpostavitvi naravoslovnih učnih poti in informativnih tabel. Množični turizem je v poletnih mesecih pogoltnil jezero, ribiči pa so s postavitvijo ribiških mest okoli celotnega jezera posegli v še zadnje mirne kotičke. V zadnjih 15 letih so zaradi motenj na jezeru prenehali gnezditi čapljica (*Ixobrychus minutus*), čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*) in liska (*Fulica atra*). Zelo pogosto se zgodi, da ob našem obisku na jezeru, razen posameznih mlakaric (*Anas platyrhynchos*), ni niti enega vodnega ptiča.

V društvu smo tako v sodelovanju z Zavodom RS za varstvo narave in lokalnim prebivalstvom začeli z akcijo ponovne vzpostavitve mirne cone in naravoslovne učne poti na delu jezera in v njegovem zaledju. Z uresničitvijo teh ciljev želimo, da bi tudi ob nadaljnjem razvoju turizma narava tukaj ohranila svoj prostor, sočasno pa bi z različnimi informativnimi vsebinami omogočili razvoj naravi prijaznega turizma.

Pri osnovanju predlogov za mirno cono so ključnega pomena podatki iz območja. Žal se je tudi v tem primeru izkazalo, da velik del Slovenije ni ustrezno popisano. Z izjemo popisov ptic območje Kočevskega jezera v preteklosti skorajda ni bilo sistematsko pregledano. K sreči so nam s podatki in dodatnimi popisi na pomoč priskočili kolegi iz Slovenskega odonatološkega društva, Herpetološkega društva - *Societas herpetologica slovenica* in Društva za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije. Ob tej priložnosti se vsem še enkrat iskreno zahvaljujemo!

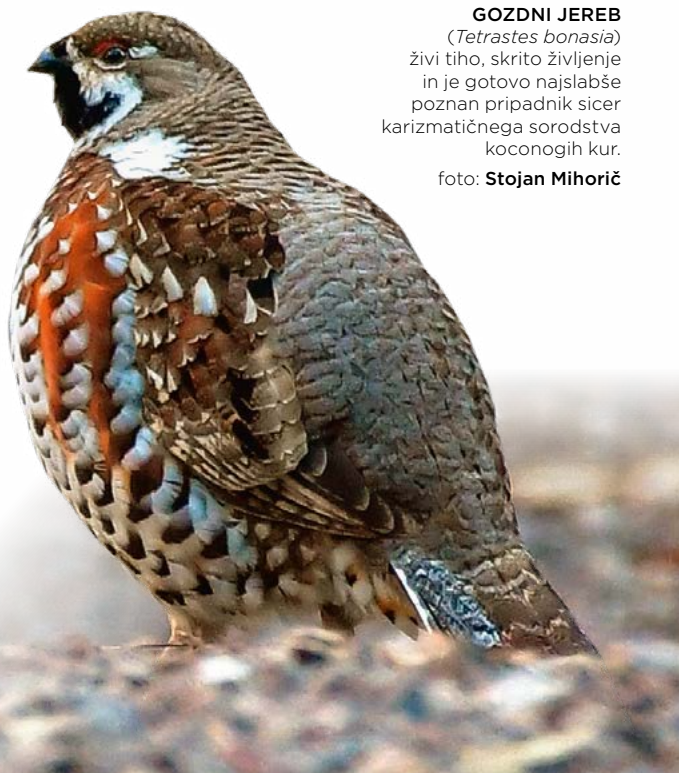
NAŠIH IZLETOV NA RUDNIŠKO JEZERO so se v času od ustanovitve sekcije, pa do danes, udeležili številni člani DOPPS-a in ostali ljubitelji narave iz bližnje in daljne okolice.

foto: Muhamed Delić

GOZDNI JEREB

// Matija Mlakar Medved

*V gozdu se nam včasih pripeti, da zatavamo v kotiček čarovnije, kjer se stara drevesa kopljejo v mahu in lišajih, mlado smrečje pa se drži za bodeče ročice in pleše v krogu. Po tleh se tam plazijo borovnice in sleherna veja je bogato obložena z jagodičevjem – kakor da bi si bili tu sami sivi škratje uredili svoj vrt. Če zaslišimo šum, je morda le nejevoljen škrat zapahnil vrata za seboj, morda pa smo premotili gozdnega jereba (*Tetrastes bonasia*), eno naših najskrivnostnejših ptic ...*

GOZDNI JEREB
(*Tetrastes bonasia*)
živi tiho, skrito življenje
in je gotovo najslabše
poznani pripadnik sicer
karizmatičnega sorodstva
koconogih kur.
foto: **Stojan Mihorič**

KOCONOGI ROŽLE

Včasih se zdi, kakor da bi si plahi gozdni jereb na vse pretege prizadeval, da bi nanj pozabili. Živi tiho, skrito življenje in je gotovo najslabše poznani pripadnik sicer karizmatičnega sorodstva koconogih kur. Vzrok za slabo raziskanost gozdnega jereba se bržkone skriva v njegovi vrojeni previdnosti – ob znaku nevarnosti se namreč prihuli in se neslišno odplazi stran, vzleti pa le v skrajni sili. V primerjavi z ruševci (*Lyrurus tetrix*) in divjimi petelinimi (*Tetrao urogallus*) se jerebi tudi neradi izpostavljajo

in se spomladi ne zbirajo na rastiščih – raje kot s pretepaštvom družice v aprilu privabljajo s tiho, piskajočo pesmijo, ki bi jo prej kot tolstemu jerebu pripisali kraljičku ali drobni sinici. Ljubka in nevpadljiva kitica jerebu rabi tudi za označevanje teritorija, ki ga v nasprotju z drugimi koconogimi kurami vzdržuje vse leto. Jerebi tako prepevajo tudi jeseni, a le septembra in novembra – v oktobru jih šelestenje padajočega jesenskega listja namreč tako preplaši, da raje molčijo. Jerebji par ostane skupaj vse življenje. Maja samica v plitko gnezdo, skrbno prikrito pod grmom ali padlim drevesom,

Samica
gozdnega jereba
foto: **Stojan Mihorič**

leže 7–11 pegastih jajc, iz katerih se po manj kot mesecu dni izležejo puhasti piščančki – keščki. Ti takoj zapustijo gnezdo in v kiti sledijo materi.

V srednji in jugovzhodni Evropi je jereb izmuzljiv in redek prebivalec gorskih gozdov, v katerih se je obdržal po koncu zadnje ledene dobe – glavnina gozdnih jerebov danes namreč prebiva v iglastih gozdovih tajge, od Skandinavije vse do Severne Koreje. Na Daljnem vzhodu gozdni jereb sobiva s sorodnim in ogroženim sibirskim jerebom (*Falcipennis falcipennis*), v gorah osrednje Kitajske pa ga nadomešča njegov najbližji sorodnik, kitajski jereb (*Tetrastes sewerzowi*), ki prav tako velja za ogroženo vrsto. Pri nas največ jerebov prebiva v gozdovih Julijskih Alp, zlasti na Jelovici in Pokljuki, najti pa jih je tudi v Kamniško-Savinjskih Alpah, Karavankah in na Pohorju. V manjšem številu se pojavljajo tudi v obsežnih dinarskih gozdovih, kjer so bili nekdaj mnogo pogostejši – vse namreč kaže, da jereb tako pri nas kot v drugih evropskih gorstvih hitro izginja zlasti iz nižjih leg.

SUKCESIJSKI SLADOKUSEC

Izbirčni jereb prebiva le v najboljše založenih predelih gozda, kjer lahko skozi vse leto najde dovolj hrane. Pozimi se prehranjuje predvsem s popki in mačicami. Staro ime – leščarka – je dobil po svoji ljubezni do velikih leskovih klobasic. Spomladi se hrani z mladim listjem, poleti pa z zrnjem in jagodičevjem – najraje ima maline in robide pa tudi borovnice in bezgove jagode. V poletnem času se jerebi, še zlasti pa njihovi keščki, hranijo tudi s pajki in mrčesom, ki vsebuje beljakovine, potrebne za njihovo rast. Jeseni je za jereba največjega pomena – kdo bi si mislil – jerebika (*Sorbus aucuparia*), ki jo spretno zoblje z najtanjših vej. Poleg vsega tega potrebuje jereb tudi gosto smrečje, ki mu vse leto daje zavetje. Tako pestro paleto rastlin-

Jaseni so za jereba velikega pomena sladke jagode, ki založijo veje plodonosnih dreves.

ilustracija: **Matija Mlakar Medved**

skih vrst lahko ta izbirčna kura najde le v predelih gozda, ki se zaraščajo po počasni poti naravne sukcesije – nekoč so bila to po vetrolomih razgaljena pobočja, plazovine ali obraščajoče čistine, nastale po padcu starih, bolnih dreves, danes pa tudi opuščeni gorski pašniki in obrobja planin. Ko drevesa na takšnem območju zrastejo in gozd dozori, ta zasenci raznoliko zeliščno plast pod seboj. V zrelih, temačnih sestojih bukev, jelk ali smrek bomo jereba torej iskali zaman.

Gozdnega jereba bomo našli v predelih gozda, ki se zaraščajo po počasni poti naravne sukcesije.

foto: **Matija Mlakar Medved**

Gozdni jereb velja za kazalca zdravega, strukturiranega gozda, v katerem poleg vodilnih drevesnih vrst bivajo tudi številne druge rastline.

UJMA ALI ŠE KAJ HUJŠEGA

Gozdni jereb velja za kazalca zdravega, strukturiranega gozda, v katerem poleg vodilnih drevesnih vrst bivajo tudi številne druge rastline. Takšna raznolikost je v gozdu pomembna tako za jereba in druge živali, kakor tudi za zdravje samega gozda. Če pobočje denimo ogoli vetrolom ali plaz, ga morajo najprej poseliti hitro rastoča zelišča in grmi – šele ko ga te pionirske vrste prerasejo in utrdijo, se bodo namreč nanj vrnila drevesa. Žepi zaraščajočih čistin, v katerih prebiva gozdni jereb, so tako viri semen za naravno zaraščanje opustošenih območij. V naših gozdovih je le malokatera čistina prepuščena počasni poti, ki jo ubere naravna sukcesija – po ujmah padla drevesa kmalu odpeljejo in zasadijo nova, s čimer prehitijo zaraščanje, ki gozdnemu jerebu ugaja. Vse redkejši so tudi stari gozdovi, v katerih bi zaraščajoče čistine nastajale z odmiranjem najstarejših dreves. Poleg izgube primer- nih življenjskih okolij gozdnega jereba pesti tudi vznemirjanje, saj je, tako kot vse gozdne kure, zelo občutljiv za navzočnost ljudi. Naslednjič, ko bomo zatavali v njegov čarobni svet, bodimo zato čisto tihi in se še bolj pazljivo kot jereb odplazimo stran.

KAJ NAM LAHKO SELITVENA STRATEGIJA POVE O ODPORNOSTI PTIC NA SPREMEMBE V OKOLJU

// Tilen Basle

SRPOKLJUNI PRODNIKI (*Calidris ferruginea*) v primerjavi z rdečevratimi (*C. ruficollis*) **UPORABLJAJO MANJ SELITVENIH POSTOJANK**, na posameznih postojankah preživijo dalj časa in se nanje vračajo tudi v naslednjih letih.

foto: Alen Ploj

Populacije številnih vrst ptic upadajo. Glavni vzroki za upad so izgube habitata, onesnaževanje, lov, prekomerno izkoriščanje virov in podnebne spremembe. Na ptice selivke, predvsem tiste, ki se selijo na dolge razdalje, imajo škodljive posledice človekovih dejavnosti še posebej močan vpliv. Odvisne so namreč od številnih med seboj ločenih območij, ki povezujejo njihovo gnezdišče in prezimovališče. Takšna območja, kjer si ptice selivke odpočijejo in obnovijo zaloge energije, imenujemo tudi selitvene postojanke. Število in kvaliteta takšnih postojank lahko odločilno vplivata na preživetje posameznih osebkov in posledično tudi na številčnost celotne populacije.

KAJ JE SELITVENA STRATEGIJA

Ptice selivke za premagovanje razdalj med gnezdiščem in prezimovališčem (in obratno) izbirajo različne selitvene strategije. Pojem se nanaša na razdalje, ki jih selivke preletijo med zaporednimi selitvenimi postojankami. Nekatere vrste na selitveni poti preletijo kratke razdalje (letijo en dan ali manj) in na številnih postojankah nadomeščajo manjše zaloge energije (strategija kratkih skokov). Druge se na selitveni poti ustavijo manjkrat in z le nekaj postanki nadomestijo zmerne zaloge energije

(strategija srednjih skokov). Tretje vrste pa z enim ali brez postanka preletijo dolge razdalje, pred tem pa nakopičijo velike zaloge energije (strategija dolgih skokov). Poznavanje selitvenih strategij ptic lahko pomembno pripomore k njihovem varstvu, zato je danes veliko raziskovalnega dela usmerjenega prav v tovrstne raziskave.

POZNAVANJE SELITVENIH STRATEGIJ NAM LAHKO POMAGA RAZUMETI POPULACIJSKE TRENDE

Nemški in avstralski raziskovalci so raziskali in primerjali selitveni strategiji dveh sorodnih vrst prodnikov, srpokoljuna (*Calidris ferruginea*) in rdečevratega prodnika (*Calidris ruficollis*), ki se selita s skupnega prezimovališča v Avstraliji na zelo podobna gnezdišča v ruski Arktiki. Z raziskavo selitvene strategije so želeli pojasniti razlike v populacijskih trendih dveh vrst, ki se selita vzdolž vzhodnoazijsko-avstralske selitvene poti.

Z namestitvijo majhnih sledilnih naprav (geolokatorjev) so zabeležili celotne selitvene poti 13 srpokoljunih in 16 rdečevratih prodnikov. Ugotovili so, da srpokoljuni prodniki v primerjavi z rdečevratimi uporabljajo manj selitvenih postojank, na posa-

meznih postojankah preživijo dalj časa in se nanje vračajo tudi v naslednjih letih. Srpokljuni prodniki so močno vezani na selitvene postojanke ob obalah Rumenega morja – uporablja jih kar do 90 % populacije, ki se seli po vzhodnoazijsko-avstralski selitveni poti. Območje obalnih mokrišč ob Rumenem morju pa je pod močnim pritiskom urbanizacije, kmetijstva, industrije, graditve jezov in spreminjanja rečnih sistemov. V zadnjih desetletjih je bilo uničenih več kot 50 % tamkajšnjih obalnih mokrišč, ki so ključne selitvene postojanke za milijone selečnih se ptic. V primerjavi s srpokljunimi se rdečevrati prodniki ustavljajo na več različnih selitvenih postajališčih vzdolž selitvene poti, čas, ki ga preživijo na njih, pa je mednje razdeljen bolj enakomerno. Poleg tega vrsta ni tako odvisna od postajališč ob obalah Rumenega morja, saj te uporablja manj ptic, ki prečkajo to območje (le do 39 % populacije).

Raziskava nazorno prikaže pomen poznavanja selitvenih poti in strategij ptic selivk. Z dognanji lahko prepoznamo naravovarstvene probleme in tako sredstva za varstvo namenimo tja, kjer je to najbolj potrebno.

Razlike med selitvenima strategijama obeh vrst so tako majhne, da razvrstitev med kategorije različnih skokov ni smiselna. Če pa bi strategiji obeh vrst uvrstili v strategijo kratkih skokov, je ta od srpokljunega prodnika v primerjavi z rdečevratim zagotovo nekoliko bližje kategoriji srednjih skokov. Razlike so relativno majhne, njihove posledice pa so lahko zelo velike. Rezultati raziskave namreč lahko pojasnijo razliko v populacijskih trendih obeh vrst. Vzhodnoazijsko-avstralska populacija srpokljunega prodnika je v zadnjih letih v strmem upadu (9,5 % -5,5 % na leto), medtem ko je populacija rdečevratega prodnika stabilna (-3,1 % -0 % na leto).

Raziskava nazorno prikaže pomen poznavanja selitvenih poti in strategij ptic selivk. Z dognanji lahko prepoznamo naravovarstvene probleme in tako sredstva za varstvo namenimo tja, kjer je to najbolj potrebno.

VIR

– Lisovski, S. in sod. (2021): Migration strategy as an indicator of resilience to change in two shorebird species with contrasting population trajectories. – *Journal of Animal Ecology* 90: 2005-2014.

Včlani se v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

Skupaj za ptice in ljudi!

foto: Dare Fekonja

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) aktiven(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4 × letno) in po želji strokovno ornitološko revijo *Acrocephalus*.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2,
1000 Ljubljana,
T 01 426 58 75

dopps@dopps.si
www.ptice.si

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS, OKTOBER- DECEMBER 2022

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva www.ptice.si in na FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS najkasneje na dan dogodka.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

OKTOBER

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
					1 	2
3	4	5	6	7	8	9
10 	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20 	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

NOVEMBER

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
	1	2	3	4	5	6
7	8 	9 	10	11	12	13
14 	15	16	17 	18	19 	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

DECEMBER

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
			1	2	3	4
5	6	7 	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17 	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

PREDAVANJA

PON 10 OKT
NA KAKŠEN NAČIN SMO LJUDJE MORALNO ODGOVORNI DO ŽIVALI? - OSNOVE ČEZVRSTNE ETIKE

 Tomaž Grušovnik

 Fakulteta za naravoslovje in matematiko,
Koroška c. 160, 2000 Maribor
(predavalnica 0.80)

 ob 18.00

 Občutek, da živali ne smemo le mučiti, pač pa moramo zanje tudi skrbeti, je najbrž še več kot človeško, saj si tudi živali med seboj pomagajo, in to celo čezvrstno. Vendar pa se nam takrat, kadar premišljujemo o temeljih takšne odgovornosti, včasih zatakne: morda nam ni jasno, od kod izhaja in kako jo lahko utemeljimo, zaradi česar imamo včasih težave s presojo svojega ravnanja v kompleksnem svetu, v katerem živimo. Bi morali invazivne vrste odstraniti in s tem ubiti več tisoč posameznih živali, da rešimo ekosistem? Na ta vprašanja veliko lažje odgovorimo, če poznamo temelje etike živali, katerih predstavitev pa je tudi namen pričujočega predavanja.

ZELENEC
(*Chloris chloris*)
na krmilnici

ilustracija: **Chris Shields** (rspp-images.com)

ČET 20 OKT
SPOZNAJMO PTICE NA KOČEVSKEM

 Aleksander Kozina in Muhamed Delić

 Knjižnica Kočevje,
Trg Zbora odposlancev 26

 od 17.00 do 18.00

 Predstavljene bodo različne vodne in druge ptice na Kočevskem, in sicer od gnezdilke, ki se pri nas zadržujejo v poletnem času, tako tistih, ki naše območje le preletijo, kot posameznih vrst, ki pri nas prezimujejo.

KVAKAČ
(*Nycticorax nycticorax*)

ilustracija: **Jan Hošek**

ČET 17 NOV
GNEZDILKE OB REKI MURI

 Željko Šalamun

 Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota,
Zvezna ul. 10,
9000 Murska Sobota

 ob 17.30

 Reka Mura, gozdovi in polja ob njej ponujajo dobre možnosti za gnezdenje velikega števila vrst ptic. Predstavljene bodo gnezdilke in njihove značilnosti. Spoznali bomo ptice rečne struge (npr. vodomec in mali martinec), poplavnih gozdov (npr. belovrati muhar in kobilar) in kmetijske krajine (npr. pisana penica, čopasti škranjec).

SRE 7 DEC
HRANJENJE PTIC POZIMI

 Tilen Basle

 Fakulteta za naravoslovje in matematiko,
Koroška c. 160, 2000 Maribor
(predavalnica 0.80)

 ob 18.00

 Ena najbolj zanimivih tem pozimi je hranjenje ptic. Pri hranjenju katerihkoli, še posebej pa divjih živali, moramo slediti določenim pravilom, predvsem pa poskrbeti, da živalim ponudimo zanje primerno in varno hrano. Več o tem, kako in s čim hranimo ptice pozimi, pa bomo izvedeli na predavanju.

IZLETI OB EVROPSKEM DNEVU OPAZOVANJA PTIC 2022

SOB

1

OKT

IZLET NA RAČKE RIBNIKE IN ZADRŽEVALNIK MEDVEDCE

Janez Leskošek (informacije in prijave na 041 833 942)

**zbor pri opazovalnem stolpu
pri Račkih ribnikih**

od 8.30 do 12.00

Odpravili se bomo na ornitološki izlet ob Račke ribnike, ki v tem času gostijo številne ptice selivke. Izlet je dobra priložnost za spoznavanje vodnih ptic, ki si jih boste s pomočjo ornitologov lahko tudi dobro ogledali. Če bomo imeli voljo in energijo, bomo izlet nadaljevali še na zadrževalnik Medvedce.

NED

2

OKT

IZLET NA LJUBLJANSKO BARJE

Mitja Denac (informacije in prijave na 041 243 920)

**avtobusna postaja
Notranje Gorice**

od 8.30 do 12.00

Ljubljansko barje je lahko tudi v mesecu oktobru prava ornitološka poslastica, še posebej če so po obilnem dežju polja in travniki poplavljeni. Takšne površine privabijo številne rase in pobrežnike, navadno pa med njimi ne manjka kakšnih redkejših vrst. Zaradi nepredvidljive narave Ljubljanskega barja bomo točno lokacijo izleta prilagodili razmeram na terenu.

KREHELJC (*Anas crecca*)

ilustracija: **Mike Langman**
(rspb-images.com)

SIVA ČAPLJA
(*Ardea cinerea*)

ilustracija:
Mike Langman
(rspb-images.com)

SOB

1

OKT

OPAZOVANJE PTIC V NARAVNEM REZERVATU ŠKOCJANSKI ZATOK

Bojana Lipej (informacije in prijave na bojana.lipej@dopps.si ali 051 680 442)

**Naravni rezervat
Škocjanski zatok,**
Sermin 50, Koper

od 10.00 do 13.00

Evropski dan opazovanja ptic bomo v NR Škocjanski zatok obeležili z organizacijo dveh opazovalnih točk med 10. in 13. uro.

NED

2

OKT

ORNITOLOŠKI IZLET OB MURI

Aleksander Koren (informacije in prijave na 031 802 731 ali akoren.sandi@gmail.com)

zbirališče na parkirišču pri
**OŠ Prežihovega Voranca
Bistrica,** Srednja Bistrica 49b,
9232 Črenšovci

od 8.00 do 12.00

ob Evropskem dnevu opazovanja ptic bomo obiskali enega najlepših delov reke Mure. Sprehodili se bomo po mogočnem poplavnem gozdu ob sotočju Mure in Ščavnice, kjer bomo opazovali tipične ptice gozdov (različne vrste sinic, žoln, brgleza ... morda tudi srednjega detla). Ob Murini mrtvici Bobri, ro-kavih in njeni strugi pa vodne ptice, ki so značilne za jesenski čas (čaplje, turalice, martinice). Z malo sreče bomo videli tudi vodomca ali celo orla belorepca. Priporočljiva je primerna terenska oprema, daljnogled, priročnik za določanje ptic in malica.

NED

2

OKT

ORNITOLOŠKI IZLET OB RUDNIŠKEM JEZERU NA KOČEVSKEM

Aleksander Kozina
in **Muhamed Delić**
(Informacije in prijave na aleksander.kozina@dopps.si ali 040 507 767)

Rudniško jezero - Kočevje,
zbirno mesto na peščenem
parkirišču pri lesenem pomolu

od 9.00 do 11.00

Na vodenem izletu bomo spoznali vodne in druge ptice, ki prebivajo na območju Rudniškega jezera in okolici (race, čaplje in druge vodne ter travniške ptice). Ogledali si bomo tudi posebnosti v okolici treh manjših bajerjev, kot jim pravimo domačini. Udeležba na izletu je na lastno odgovornost, primeren je za vse, tako začetnike kot otroke in družine.

Naročite se na naše e-novice

S prijavo na e-novice boste po elektronski pošti redno obveščeni o aktualnih društvenih novicah, dogodkih in možnostih, da se nam pridružite pri koristnem in zanimivem načinu preživljanja prostega časa ali pri naših prizadevanjih za ohranjanje narave.

Na e-novice se lahko naročite na povezavi
<https://www.ptice.si/enovice>.

BELA ŠTORKLJA
(*Ciconia ciconia*)

foto: **Samo Jerele**

SOB
1
OKT

LOV NA ZAKLAD Z DELFINČKOM IN ČAPLJICO V ŠKOCJANSKEM ZATOKU

Naravni rezervat Škocjanski zatok

od 13.00 do 15.00

V sodelovanju z društvom Morigenos bomo ob svetovnem dnevu živali, za mlade družine z otroki izvedli interaktivni sprehod po Škocjanskem zatoku. Na sprehodu bodo udeleženci reševali zanimive in poučne naloge o živalih, rastlinah, rezervatu ter varovanju narave. Naloge bodo pripravljene na osnovi zgodbe o prijateljstvu med čapljico in delfinom. Na postajah bo izvedenih nekaj enostavnih eksperimentov, s katerimi bomo prikazali, kako z našimi navadami vplivamo na morje in naravo, hkrati pa obiskovalce vzpodbuditi k razmišljanju, kako te navade spremeniti.

NED
16
OKT

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač

Arboretum Volčji potok
(zbirno mesto je pri vhodu v park)

od 8.30 do 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero. Priporočamo, da s seboj vzamete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje sprehoda pa je brezplačno.

NED
4
DEC

TRADICIONALNI IZLET NA PTUJSKO JEZERO

Tilen Basle (informacije in prijave na 051 636 224)

na desnem bregu reke Drave ob mostu za pešce

ob 9.00

Vabljeni na tradicionalni izlet na Ptujsko jezero, ki ga vsako leto organiziramo prvo nedeljo v decembru. Običajno je to že primeren čas za opazovanje zimskih gostov. Od izhodišča ob mostu za pešce se bomo sprehodili do ornitološke opazovalnice in nazaj. Izlet je lahko tudi odlična priprava na januarsko štetje vodnih ptic.

ZVONEC
(*Bucephala clangula*)
ilustracija: Jan Hošek

SOB
19
NOV

TRADICIONALNI IZLET OKOLI RUDNIŠKEGA JEZERA PRI KOČEVJU

Aleksander Kozina in Muhamed Delić

Rudniško jezero – Kočevje,
zbirno mesto na peščenem parkirišču pri lesenem pomolu

od 9.00 do 11.00

Na tradicionalnem izletu bomo opazovali vodne ptice na Rudniškem jezeru pri Kočevju. Ogledali si bomo tudi zanimivosti ostalih treh manjših bajerjev in tam živeče gozdne ptice. Izlet je primeren za začetnike in družine z otroki.

NED
20
NOV

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač

Arboretum Volčji potok
(zbirno mesto je pri vhodu v park)

od 8.30 do 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero. Priporočamo, da s seboj vzamete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje sprehoda pa je brezplačno.

SOB
17
DEC

IZLET ZA MLADE ORNITologe NA IZLIV REKE SOČE

Tilen Basle (obvezne prijave na 051 636 224 ali tilen.basle@dopps.si)

Parkirišče Dolgi most, Ljubljana

od 7.30 do 17.00

Naravni rezervat ob izlivu reke Soče (Isola della Cona) lahko v zimskem času postreže z marsikatero pernatostjo. Tokrat bomo srečo poizkusili tudi mi! Izlet še posebej priporočamo udeležencem Mladinskega ornitološkega raziskovalnega tabora in vsem mladim, ki se želijo ob pticah družiti in zabavati s sovrstniki.

SIVKA (*Aythya ferina*)
ilustracija: Jan Hošek

KODEKS slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- ▶ pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- ▶ pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ▶ ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- ▶ bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- ▶ vestno beleži vsa opazanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- ▶ sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

AKCIJE / DELAVNICE / STOJNICE

NAVADNA ČIGRA
(*Sterna hirundo*)
ilustracija: Mike Langman
(rspsb-images.com)

SOB
8
OKT

**DAN ODPRTIH VRAT V
NARAVNEM REZERVATU
ORMOŠKE LAGUNE**

Naravni rezervat Ormoške lagune

od 7.00 do 13.00

Ob dnevu odprtih vrat vas vabimo na ogled rezervata in opazovanje ptic v Naravnem rezervatu Ormoške lagune. Ornitologi in prostovoljci vas bodo popeljali po rezervatu in vam razkazali tudi nekatere bolj skrite, vendar nadvse zanimive prebivalce tega območja. Za najmlajše obiskovalce pripravljamo delavnico s ponji in ustvarjalno delavnico.

Program:
7.00-9.00 Prikaz obročkanja ptic
9.00-11.00 Opazovanje ptic
11.00-13.00 Delavnice za otroke: delavnica s ponji in ustvarjalna delavnica

NED
9
OKT

**ČIŠČENJE ZARASTI NA
OTOKIH PTUJSKEGA
JEZERA**

Tilen Basle (obvezne prijave na 051 636 224 ali tilen.basle@dopps.si)

Ptujsko jezero
(pri Ranci na levem bregu)

od 9.00 do 15.00

S prostovoljno delovno akcijo bomo tudi to jesen gnezditvene otoke na Ptujskem jezeru očistili zarasti in tako pticam prihodnjo pomlad omogočili gnezdenje. Za udeležbo potrebujete le dobro voljo, primerno opremo (delovno obleko, škornje, rokavice) in kakšen kos orodja (gra-blje, vile, motike, mačete). Za pijačo in toplo malico bo poskrbljeno.

SOB
15
OKT

PTIČARIJADA 2022

prijave zbiramo do 10. oktobra na naslovu aleksander.kozina@dopps.si ali tel. št. 040 507 767

Sežanski Kras

od 5.00 do 15.00

Vabljeni na že 14. zaporedno Ptičarijado! Tekmovalni del bo letos potekal na območju Sežanskega Krasa, sledilo pa bu druženje in pogostitev v prostorih Javnega zavoda park Škocjanske jame. Ob prijavi navedite ime skupine ter imena in prehranske zahteve vseh udeležencev skupine. Letos bo družabni del še posebej poudarjen, tako da lepo vabljeni tudi vsi, ki se tekmovalnega dela ne boste udeležili.

STE VEDELI, DA NAM LAHKO PREK SPLETA DEL VAŠE DOHODNINE NAMENITE V NEKAJ MINUTAH?

Do 1 odstotek odmerjene dohodnine, ki jo sicer plačate državi, lahko kot donacijo namenite financiranju splošno-koristnih namenov upravičencev, med katerimi je tudi DOPPS. Pri tem nimate nobenega dodatnega stroška. Če tega še niste storili, imate kot odgovoren državljan z namenitvijo tega finančnega prispevka DOPPS-u priložnost svoj denar in energijo podariti tistim, ki se dejavno borimo proti upadu biotske raznovrstnosti in skrbimo za slovensko naravo.

Vsem, ki bi nas na ta način radi na novo podprli, sporočamo, da lahko to storite:

1. prek portala e-Davki:

- Na kazalu na levi strani vašega uporabniškega računa na e-Davkih izberite rubrike: Vpogledi → Podatki o zavezancu → Namenitev dela dohodnine
- V razdelek 'Ime oziroma naziv upravičenca' vpišete: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
- V razdelek 'Davčna številka upravičenca' vpišete: 68956029
- V razdelek 'Odstotek' vpišete poljubno vrednost do 1,0
- Izbor potrdite s pritiskom na gumb Oddaj vlogo

V kolikor portala e-Davki še ne uporabljate, bi vas radi seznanili, da je po novem **prijava in uporaba povsem enostavna in zanj ne potrebujete več veljavnega certifikata**. Registracija na portalu e-Davki je namreč možna z vašo davčno številko in geslom, ki si ga nastavite sami. Pri registraciji z geslom poleg davčne številke potrebujete enega od informativnih izračunov dohodnine iz zadnjih let, s katerega prepišete ID številko. V kolikor informativnih računov ne hranite, pa to številko lahko tudi naročite v enem od korakov registracije z geslom in vam jo FURS pošlje na domači naslov v nekaj dneh.

2. z izpolnitvijo obrazca Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacije, ki vam je na voljo na spletni strani FURS, lahko pa vam ga pošljemo tudi mi in ga pošljete po pošti na naslov FURS

3. ustno na zapisnik pri finančnem organu.

Predvsem z uporabo e-Davkov vam bo to vzelo le nekaj minut, ki vam jih bomo v naslednjem letu ali letih zagotovo povrnili z novimi uspehi pri varstvu ptic in narave.

Obenem hvala vsem, ki ste nas s članstvom ali na druge načine že podprli. Če ste nam donacijo iz dohodnine že namenili, ostaja veljavna do preklica in vam tega postopka ni treba ponavljati.

IGRAJMO SE V NARAVI: JESENSKI UMETNIKI

// Katja Krivec

Obuj se in obleci ter se primerno uredi za odhod v gozd. Na poti tja in v gozdu samem dobro opazuj naravo okoli sebe. Dobro prisluhni spodnjim navodilom in nalogam:

Naloge oziroma navodila za otroka (podajo starši):

1. Najdi stvar, ki je zelene barve.
2. Najdi dve stvari rjave barve.
3. Poišči nekaj trdega.
4. Poišči nekaj mehkega.
5. Najdi 5 storžev.
6. Najdi kos lubja.
7. Najdi 10 odpadlih listov.
8. Poišči nekaj, kar v gozd ne sodi.
9. Poišči 7 vejic.
10. Poišči nekaj, kar pripada živali.

Prinesene stvari shranite v košarico. Poiščite kotiček ob gozdu, na travniku ali potki, ki sta bolj položna in tako primerna za ustvarjanje umetnin. Sedaj se lahko prelevimo v JESENSKE UMETNIKE!

S pomočjo najdenih stvari, ki smo jih našli v gozdu na tleh, sestavimo sliko drevesa, gozdnih živali ali česa drugega.

Izdelane umetnine lahko fotografiramo in si jih skupaj ogledamo, na koncu pa ves najdeni material (razen tistega, kar v gozd ne sodi!) vrnemo nazaj v naravo.

Želimo vam veliko gozdnih umetnin!

Iskanje in nabiranje jesenskega materiala

Ustvarjanje z jesenskim materialom
foto: vse **Katja Krivec**

DOBRA SRAKA

// Katja Krivec

STOJIM SREDI GOZDNE JASE. ZA MANO JE GOZD, PRED MANO TRAVNIK. ZAPREM OČI, VDIHNEM SVEŽI ZRAK IN POSLUŠAM ZVOKE IZ NARAVE. TEGA SE V MESTU, KJER SEM DOMA, NE MOREM NAUŽITI. VSAK DAN POSLUŠAM HRUPNE AVTOMOBILE, HODIM PO BETONSKIH POTEH IN SE SPRAŠUJEM, ZAKAJ LJUDJE NAMESTO OHRANJANJA NARAVE RAJE GRADIJO VISOKE STOLPNICE IN HITRE AVTOCESTE.

SREDI RAZMIŠLJANJA PA ME ZMOTI...

“ŠAK-ŠAK-ŠAK” SE ZASLIŠI Z ROBA GOZDA. LE KDO SE TO OGLAŠA? OZREM SE PROTI VISOKIM DREVESNIM KROŠNJAM IN V KROŠNJI STAREGA HRASTA OPAZIM SRAKO. NEKAJ DRŽI V KLJUNU. LE KAJ IMA? OOO, ŽE VIDIM! TO JE ŽELOD. A LE KAJ BO NAREDILA Z NJIM? KO SE NASLEDNJIČ OZREM V KROŠNJO HRASTA, JE ŽE NI VEČ. ODLETELA JE.

GLASNI “ŠAK-ŠAK-ŠAK” ME SPET TAKO PRIVABI, DA SE OZREM V VISOKE KROŠNJE IN NA SMREKI SPET OPAZIM SRAKO. TOKRAT V KLJUNU DRŽI SMREKOV STORŽ. LE KAJ JI BO STORŽ, RAZMIŠLJAM. SPET SE ZASLIŠI GLASNI “ŠAK-ŠAK-ŠAK” IN ŽE JE NI VEČ V KROŠNJI SMREKE.

SPET OPREZAM ZA SRAKO, KO JO OPAZIM NA TLEH V TRAVI. NEKAJ KLJUVA IN POBIRA. KMALU V KLJUNU DRŽI POLNO SEMEN TRAV IN CVETLIC. KO SE JI ŠE MALO PRIBLIŽAM, SE PRESTRAŠI IN ODLETI.

DANES JE TOREK. KO SE IZ ŠOLE VRAČAM PO VEDNO ISTI BETONSKI POTI MIMO VELIKIH STOLPNIC IN PROMETNE CESTE IN OPAZUJEM SIVINO NAŠEGA MESTA, SE SPOMNIM NA SRAKO. LE KJE JE DOMA TA PTICA? LE KAJ NAREDI Z VSEMI TEMI SEMENI IN PLODOVI? ALI KDAJ PRILETI V MESTO?

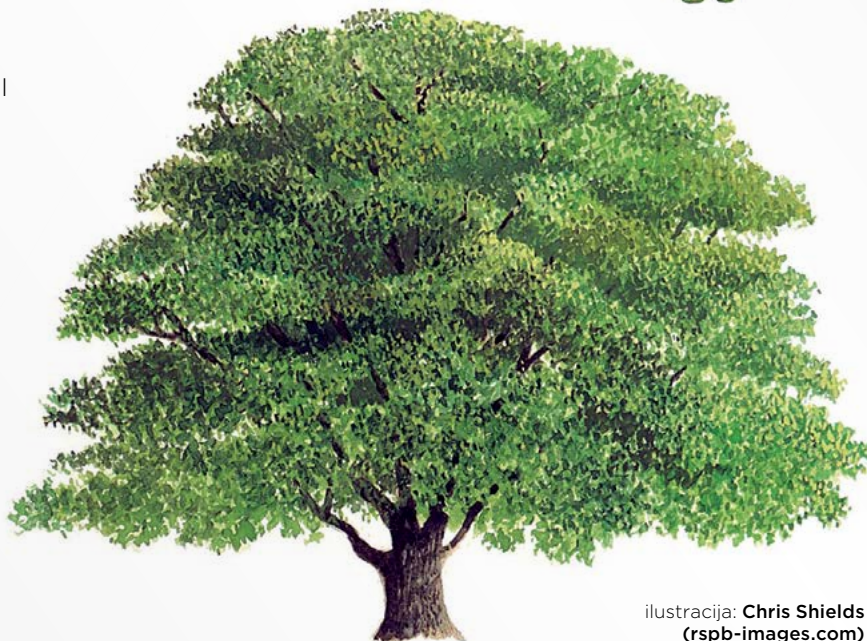
TAKRAT NA DRUGI STRANI SIVE POTI, KJER SE ZAČNE NAŠ MALI MESTNI PARK, OPAZIM NJO. PRAV TISTO SRAKO Z ROBA GOZDA! OPAZUJEM JO. S KLJUNOM BRSKA PO TLEH, RAZGRABI ZEMLJO IN ODLETI. KO SE VRNE, V KLJUNU DRŽI SEME. POTISNE GA V ZEMLJO IN ZAGRABI. TO PONAVLJA VEDNO ZNOVA IN ZNOVA. KO KONČA, ODLETI IN SE NE VRNE VEČ.

ČEZ ČAS, KO HODIM PO NAŠEM MALEM PARKU, OPAZIM DROBNE RASTLINICE, KI BODEJO IZ ZEMLJE. PA SAJ TO SO MALA DREVESA, KI RASTEJO IZ SEMEN, KI JIH JE V ZEMLJO POSADILA DOBRA SRAKA! ZDAJ KONČNO VEM, KAM DOBRA SRAKA DAJE SEMENA DREVES, CVETLIC IN TRAV. ONA SKRBI, DA NAŠE MESTO NE BO SAMO PRAZNA BETONSKA SIVINA, AMPAK DA BOMO IMELI TUDI DREVESA, KI NAM DAJEJO SENCO IN SVEŽI ZRAK.

ZATO POJDI V NARAVO! NAJDI SEMENA IN PLODOVE RAZLIČNIH DREVES, CVETLIC IN TRAV TER JIH ZASADI. LE TAKO BOMO SKUPAJ OHRANJALI NAŠO NARAVO!

SRAKA (*Pica pica*)
ilustracija: **Mike Langman**
(rspb-images.com)

ilustracija: **Chris Shields**
(rspb-images.com)

KOZAČA

To brezšumno velemojstrico letenja sem imel v letu priložnost fotografirati le enkrat. Prek jase sem jo opazil na stari bukvi. Ulegel sem se na tla, se naredil kolikor sem se mogel nevidnega in se počasi začel plaziti proti njej. Bil sem že povsem blizu, naredil nekaj stacionarnih fotografij, ko v grmovju zašumi gobar in kozača odleti. Med pogovorom z enim očesom opazim, da leti nazaj. Izbrala je perfektno linijo, vzporedno z mano. Končno! Uspelo mi je fotografirati kozačo v letu!

PLAMENEC

Veliko dni preživim na Cerkniškem jezeru. Prehodil, preveslal in prekolesaril sem ga po dolgem in počez, a tistega dne nisem bil prepričan, da res vidim prav! Plamenca sta preletavala požiralnike v Rešetu in se pripravljala na pristanek. Bil sem pravi čas na pravem mestu, kot običajno, s teleobjektivom v roki. Ujel sem ju med njunim redkim in kratkim postankom na Cerkniškem jezeru.

KRIVOKLJUN

je ena izmed mojih najljubših ptic naših gozdov. Šele skrit v opazovalnici sem ga videl in fotografiral povsem od blizu. Spoznal sem, da so tako kot mi tudi oni levičarji in desničarji, nekateri imajo kljun postavljen desno, drugi levo. Živo oranžni samci so na jutranjem soncu prava paša za oči.

Trenutki iz narave, ki jim odvzamemo rok trajanja, tako da se ne izgubijo v spominu, temveč ostanejo ujeti v fotografiji.

ZORAN VIDRIH

IZOBRAZBA: gimnazijec in vsestranski samouk // Zaposlen na Eclipse Print d. o. o. kot konstruktor kartonskih stojal

Nekoč, pred davnimi časi, še kot srednješolec, sem našel očetovo Praktico.

Od tam ni bilo več poti nazaj. Ljubezen do fotografiranja živali in ptic je prišla bolj v zadnjem desetletju, ko mi je primerna oprema postala dostopnejša. Uživam tudi v astrofotografiji, a tam je nagrada drugačna. Namesto ujetega trenutka gre tam za potrpežljivo zbiranje dolgih ur milijonov let stare svetlobe. Moj najljubši teren so Cerkniško jezero ter okoliški gozdovi Javornikov in Menišije. Življenja tu ne manjka, samo poiskati oz. počakati ga je treba.

Moja primarna foto oprema je potrpežljivost, drugače pa Nikon d500 in Sigma 500 mm F4.

foto: Sandra Pohole

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA

// Mitja Denac

V prejšnji številki Sveta ptic ste se lahko bralci preizkusili pri določanju dveh značilnih gorskih ptic.

Na prvi, enostavnejši fotografiji, je bil samec **komatarja** (*Turdus torquatus*). Čeprav je obrnjen stran in malce zakrit z vejami, so vidne vse njegove ključne značilnosti: povsem črna glava, hrbet in vidni del repa, »srebrne« peruti, bele luske po bokih in seveda del belega komata, po katerem je dobil ime. Vse našete lastnosti komatarja zanesljivo ločujejo od kosa (*Turdus merula*), ki je edina njemu podobna vrsta pri nas. Komatar pri nas naseljuje predvsem alpski prostor, kjer je dokaj pogost in ga zato lahko srečamo ob skoraj vsakem obisku gora. Za opazovanje komatarja v nižinah potrebujemo bistveno več sreče, najboljši čas pa je pozimi in zgodaj spomladi, ko so razmere v gorah zelo surove.

Na zahtevnejši fotografiji je bil **brezovček** (*Acanthis cabaret*). Morda je na prvi pogled ptica res povsem nevpadljiva, a s pozornim opazovanjem lahko razberemo nekaj znakov, ki nas do pravilne določitve

pripeljejo presenetljivo hitro. Takoj je jasno, da je ptica zelo majhna in bolj »okroglo grajena« - očitno imamo opravka z manjšo pevko. Ker glave in kljuna ne vidimo, se bo treba zanašati na obarvanost trupa: hrbet je rjav z vzdolžnimi svetlo rjavimi progami, peresa v perutih in repu so temna (črna) s svetlimi robovi. Črne so tudi noge, trebuh pa je umazano bel z rjavimi progicami po bokih in prsih. Znak, ki je pri določitvi najpomembnejši, je izrazita proga v peruti, ki jo tvorijo svetle konice velikih krovcev. Če namreč pozorno prelistamo priručnik, bomo že samo na podlagi omenjene proge in vzorca na hrbtu prišli do pravilne vrste. Pri tem se moramo na koncu sicer malce zanašati tudi na sklepanje: če lahko polarnega brezovčka (*Acanthis hornemanni*) izločimo zaradi temno rjavih odtenkov in dveh temnih pikic na podrepnem perju, pa bomo nadvse težko izločili vrsto brezovčka *Acanthis flammea*, ki je razširjena v severni Evropi. A ker je bila fotografija posneta v slovenskih Alpah tekom gnezditvene sezone, se lahko otresemo tudi teh pomislekov.

Komatar
(*Turdus torquatus*)
foto: **Mitja Denac**

brezovček
(*Acanthis cabaret*)
foto: **Mitja Denac**

NAPOTKI ZA DOLOČANJE: SLOKA, KOZICA, PUKLEŽ IN ČOKETA

// Mitja Denac

Znamenita stran v Collinsovem priročniku, na kateri so predstavljene spodnje štiri vrste, že od nekdaj buri domišljijo ornitologov. Ti pobrežniki namreč niso le čudoviti na pogled, temveč jih odlikuje tudi velika mera prihuljenosti in redkosti, zaradi česar so srečanja z njimi vselej adrenalinska. A kaj, ko se lahko po začetnem veselju v nas porodi senca dvoma: smo izpod nog zares splašili pukleža? Je možno, da v jati kozic opazujemo čoketo, ali pa imamo le bujno domišljijo? V tem prispevku se bomo na kratko posvetili vsem štirim vrstam, nato pa se lahko v prepoznavanju in razlikovanju med njimi preizkusite kar v tokratni Skrivnostni fotografiji.

SLOKA (*Scolopax rusticola*)

V tej četvorki je sloka »outsider« - je večja od drugih vrst, drugače obarvana, grajena ter vezana na gozdove oz. vsaj grmišča (npr. pozimi). Zakaj jo torej omenjamo? Poleg bližnjega skupnega prednika si s preostalimi vrstami deli nevšečno lastnost: redko jo vidimo in najpogosteje samo splašimo. A sloko navadno prepoznamo brez težav. Njen život spominja skoraj bolj na goloba kot pobrežnika, od blizu pa nam v oči pade oranžno rjava trtica. Ko po trenutku zmede opazimo dolg kljun, se prešerno nasmejimo in sloki zaželimo srečno pot. Pozor! Sloka je nočno aktivna in posebej jeseni jo lahko v večernem mraku vidimo skoraj kjerkoli. Takrat je njen let bolj umirjen, zaradi širokih peruti pa lahko deluje kot kakšna hitra sova.

KOZICA (*Gallinago gallinago*)

Od naštetih vrst se s kozico srečamo najpogosteje, vendar so zunaj vodnih teles ta srečanja običajno zelo kratka. Ko jo splašimo, opazimo naslednje: ptica ponavadi (!) vzleti, ko se ji približamo na razdaljo vsaj nekaj metrov, lahko tudi več kot 10. Vzleti zelo hitro, pogosto v cik-caku levo in desno, in se pri tem meketajoče oglašča. Navadno bo odletela daleč, ali pa bo naredila kakšen krog nad nami - tak-

SLOKA
(*Scolopax rusticola*)
foto: Ivan Esenko

rat si jo oglejmo z daljnogledom. Poleg skoraj groteskno dolgega kljuna bomo opazili lepo definiran bel trebuh in bel zadnji rob peruti (če ga še nismo takrat, ko je vzletela). Svetle proge na podperutju bomo videli le, če je ptica dobro osvetljena od spodaj, kar ni pogosto. Med počitkom na tleh je kozico težko opaziti, kadar pa jo odkrijemo, se osredotočimo na dolžino kljuna (sploh puklež, pa tudi čoketa imata občutno krajšega), »crown-stripe«, tj. svetlo proggo po sredini glave in izostanek belih obrob na krovnih peresih. Precej karakteristično je tudi prehranjevanje s hitrim pomikanjem glave gor-dol ob skoraj negibnem telesu.

KOZICA
(*Gallinago gallinago*)
foto: Gregor Bernard

ČOKETA
(*Gallinago media*)
foto: iStock

ČOKETA (*Gallinago media*)

Čoketa je v našem naboru najredkejša. Največ možnosti za opazovanje imamo na mokriščih in travnikih v prvi polovici maja ter septembra, še posebej v slabem vremenu. Običajno jo splašimo ob manjši razdalji, odleti pa tiho in »odločneje« kot kozica. Pogosto se ponovno usede čez nekaj 10 m in takrat bo gotovo razprla rep, ki je ob robu snežno bel.

V letu je spodaj videti zelo temna, saj ima progast trebuh in temno podperutje, na hrbtni strani peruti pa opazimo vzdolžne bele linije. Ker opazovanje navadno poteka zelo hitro, jo poskusimo fotografirati – tako bomo lažje preverili zastopanost znakov in si prihranili dolgozevenje pri sporočanju redkosti. Kljub navdušenju bodimo čim tišji, saj bomo morda slišali njeno tiho »hecco gaganje«. Na tleh se drži čoketa drugače od kozice, bolj pokončno in z iztegnjenim vratom. Če jo opazujemo dalj časa, se bomo na podlagi krajšega kljuna, beline v repu in na krovcih ter prog na trebuhu lahko prepričali o pravilnosti naše določitve.

PUKLEŽ (*Lymnocyptes minimus*)

Puklež je najmanjši izmed štirih vrst in najbolj prihuljen. Vzletel nam bo tik spod nog in nas doobra prestrašil. V letu je tih, droben in temen, s kratkim kljunom in koničastim repom. Slednjega bomo najlaže videli, ko se bo ponovno usedel – to navadno ni zelo daleč. Poleg kratkega kljuna ga izdajajo tudi proge na glavi: dve pod in dve nad očesom, zaradi česar ima prav poseben »izraz na obrazu«. Sredinska proga, ki jo imata kozica in čoketa, manjka, kar je lahko prav uporaben znak. Nekaj posebnega je tudi pukležev hrbet, ki se med kremastimi progami blešči kovinsko zeleno. To se z večje razdalje vidi nekoliko slabše, tako da izrazita progavost ni najbolj zanesljiv znak. Med vsemi štirimi vrstami ima puklež najbolj nezamenljiv način prehranjevanja: med zapikovanjem kljuna v podlago se celotno telo veselo pozibava in mu daje skoraj komičen videz. Škoda, da tega ne počne prav vedno.

PUKLEŽ
(*Lymnocyptes minimus*)
foto: Jon Poljanec

PONOVNO VAS VABIMO, DA SE PREIZKUSITE V PREPOZNAVANJU PTIC NA FOTOGRAFIJAH.

ČRNI MARTINEC
(*Tringa erythropus*)

Bojan Škerjanc,
izliv Soče (Isola della
Cona), 28. 4. 2022

ČRNA PROSENKA
(*Pluvialis squatarola*)

Duša Vadnjal, Ankaran,
20. 8. 2022

KOMATNI DEŽEVNIK
(*Charadrius hiaticula*)

Duša Vadnjal, Ankaran,
7. 9. 2022

MALI MARTINEC
(*Actitis hypoleucos*)

Duša Vadnjal, Ankaran,
19. 10. 2020

**JATA PROBREŽNIKOV
V LETU**

Bojan Škerjanc, Sečoveljske
soline, 23. 4. 2022

V bližini doma

ČRNI TRN (*Prunus spinosa*)

... pust in trpek sad rodi, kedó naj pač ga vživa?

Jesenski dan je, v mejicah pa še kod, nižja drevesa ali grmi, listje obletava, na vejah med trni modrosivi plodovi, nekakšne okrogle drobne slive, imenovane trnulje. Črni trn, oparница tudi imenovan. Ne naključno, od slane oparjeni plodovi so užitni. Že tisočletja uporabljana rastlina, njen les dobro gori, daje močno toploto in malo dima, iz listov in cvetov kuhamo čaj, plodove jemo sveže ali predelane. Celo v Ōtzi-jevem želodcu so jih našli. Iz vej so izdelovali palice in ročaje za orodja. Jih še? Doma je v Evropi, seže še v Azijo in na sever Afrike, preselil se je tudi v Severno Ameriko in na Novo Zelandijo. Saj, spomladi ga takoj spoznamo, ko v še speči naravi opazimo njegove cvetoče krošnje, polne cvetja. Ali kot pravi Gregorčič:

besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Alenka Mihorič**

MALINOVORDEČI KAMENJAK

(*Sympetrum fonscolombii*)

Nič nenavadnega ni, če med sprehodom po morski obali mimo nas prileti samec malinovordečega kamenjaka. To izjemno razširjeno vrsto kačjega pastirja lahko od zgodnje pomladi do pozne jeseni opazimo na večini stoječih voda pri nas, celo v plitvih obalnih lagunah. Zaradi hitrega razvoja jajčec in ličink je eden izmed redkih kačjih pastirjev, ki ima v isti sezoni lahko dve generaciji. Odrasli samci so z rdečo obarvanostjo telesa in žil na krilih bolj opazni kot rumenkasto obarvane samice, oboje pa od drugih predstavnikov rodu kamenjakov loči moder spodnji del oči. Samci več časa kot s posedanjem na kamnih raje preživijo v letu nad vodno gladino, pa čeprav bi iz njihovega imena morda sklepali drugače.

besedilo: **Maja Hostnik**,
foto: **Nina Erbida** (foto samca),
Ana Tratnik (foto samice)

Oj črni trn, oj črni trn
ob gorski stezi strmi,
ti prvi nosiš cvet srebrn
med drevi in med grmi?
Razvil se ni še rože cvet,
še mrtvo vidim trato,
ni gaj še svatovski odet,
le ti cveteš bahato! ...

*S. Gregorčič,
Črni trn,
Poezije 2*

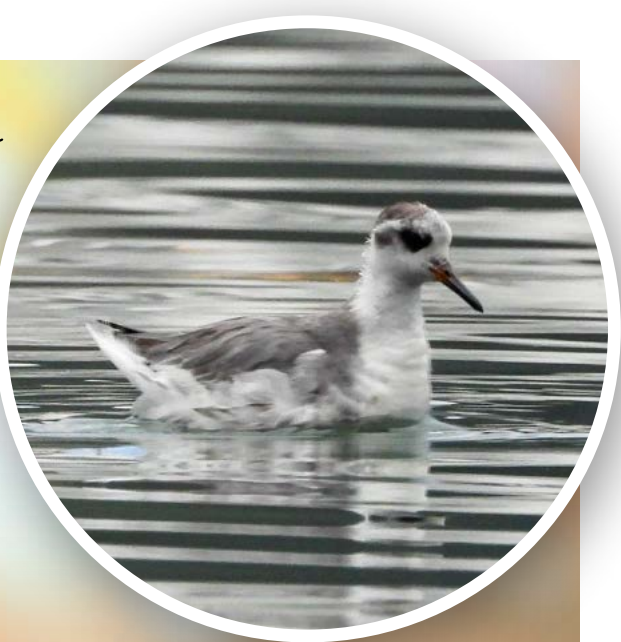

Za terenske sladokusce

PLOSKOKLJUNI LISKONOŽEC (*Phalaropus fulicarius*)

Če bi morali na hitro predstaviti vlogo spolov pri pticah, liskonožcev s tem najverjetneje ne bi zajeli. Pri tej skupini pobreznikov so namreč za ptice običajne vloge spolov obrnjene. Večje in lepše obarvane samice dvorijo samcem in preganjajo vsiljivke ter po izleganju jajc, iščoč novega partnerja, gnezdo zapustijo. Manjši in manj vpadljivo obarvani samci pa kot nekakšni »očetje samohranilci« valjijo in za mladiče skrbijo sami. Izmed dveh v Evropi gnezdečih vrst je ploskokljuni liskonožec redkejši. Evropska populacija gnezdi le na Islandiji in otočju Svalbard ter prezimuje na odprtem morju pred zahodnoafriško obalo. Če ga želimo opazovati pri nas, bo najboljše, da prekrizamo prste in si v času selitve zaželimo močnega ciklona v zahodni Evropi. V primeru, da se to uresniči, pa se hitro odpravimo na kakšno izmed štajerskih akumulacij.

besedilo in foto: **Blaž Blažič**

LAŠKI GAD (*Vipera aspis*)

Laški gad je v Sloveniji razširjen zahodno od reke Soče in je naš najredkejši predstavnik kač iz družine gadov. Je plašen in počasen, če ga vznemirimo, pa se lahko brani z bolečim ugrizom. Njegov strup povzroča lokalno odmrtnje tkiva, oteklino in poškoduje krvnožilni sistem, a ugrizi so zelo redki. Pojavlja se vse do 3000 m n. m., v Sloveniji pa običajno izbira nižje ležeče predele in ga redko najdemo nad 1300 m n. m. Višje ga nadomestita modras (*Vipera ammodytes*) in navadni gad (*Vipera berus*). Vse tri vrste so si med seboj sorodne in zato tudi podobne na pogled. Modrasa od drugih dveh ločimo po rožičku, sestavljenem iz nekaj vrst lusk. Višje nameščene luske na konici gobca laškega gada dajejo vtis, da je njegov gobec zavihan navzgor. Navadni gad nima zavihanega zgornjega roba gobca in je brez rožička. V primerjavi z navadnim gadom in modrasom je cikcakast vzorec pri laškem gadu nepovezan. Vse tri vrste na ozkih stičnih območjih lahko sobivajo in se med seboj celo križajo.

besedilo: **Mojca Vek**, foto: **Leon L. Zamuda**

Na terenu

SPREMENLJIVI PRODNIK (*Calidris alpina*)

Spremenljivi prodnik je najpogostejša vrsta prodnika v Sloveniji. Gnezdi v severnih predelih Evrazije in Amerike ter se čez zimo odseli na obale zmerno toplega pasu. V Sloveniji se redno pojavlja na preletu, nekaj osebkov pa vsako leto na Obali tudi prezimuje. Najdemo ga na poljih, morskih in jezerskih obrežjih ter rečnih brežinah. Velikokrat jih vidimo v večjih jatah po več sto osebkov, v katere pa se znajo pomešati tudi druge vrste pobreznikov. Večino časa so rjave, sive ter bele barve, v svatovskem perju pa se njihov trebuh obarva črno.

besedilo in foto: **Maks Sešlar**

ZELENONOGI MARTINEC (*Tringa nebularia*)

Na jesenskem terenu lahko ob večjih vodnih površinah nemalokrat opazimo skupine manjših ptic, ki se zavzeto prehranjujejo v plitvi vodi. Med njimi je pogosto sam ali v manjših skupinah tudi zelenonogi martinec, največji med našimi martinci. Najlaže ga prepoznamo po sivem trupu z belim trebuhom, dolgih zelenih nogah in dolgem, navzgor ukrivljenem kljunu, s katerim z gladine vode pobira nevretenčarje. Zaradi značilnega oglašanja ga hitro zaznamo tudi v letu, takrat pa lahko na njegovem temnem hrbtu opazimo tudi izrazito belo zajedo v obliki črke V. Gnezdi na barjih severne Evrope in Azije, pri nas se pojavlja na selitvi, redki na Obali tudi prezimujejo. Največkrat ga lahko opazujemo prav na Obali, pa tudi na Cerknškem jezeru in večjih akumulacijskih jezerih, redkeje pa ga lahko opazujemo tudi na poplavljenih kmetijskih površinah.

besedilo: **Jakob Habicht**, foto: **Samo Jerele**

MLADE ORNITOLOGE JE LETOS POVEZALA SOČA

// Tilen Basle

33. Mladinskega ornitološkega raziskovalnega tabora v Soči se je udeležilo 24 mladih ornitologov iz vseh koncev Slovenije.
foto: Tilen Basle

Reka Soča vsako leto privabi trume obiskovalcev, da občudujejo naravne lepote, ki jih je skozi tisočletja izklesala s svojim divjim tokom ali pa ta tok izkoriščajo za adrenalinska doživetja. Ornitologom poleg idile ponuja še odlično izhodišče za raziskovanje zelo raznolikih pokrajin Posočja in tamkajšnje velike pestrosti ptic. Prav ta je bila letos povod za izvedbo že 33. Mladinskega ornitološkega raziskovalnega tabora ravno v vasi Soča. Tabora se je udeležilo 24 mladih ornitologov iz vseh koncev Slovenije.

Letošnji tabor je potekal od 26. junija do 3. julija pod pokroviteljstvom projekta LIFE for Seeds, s katerim želimo prek varstva ogroženih travnikov pomagati

tudi redkim travniškim pticam. Prav zato smo letos nekaj pozornosti namenili tudi spoznavanju rastlin in njihove vloge v naravnih ekosistemih.

Kot je pri ornitologih že v navadi, je tabor zaznamovalo zgodnje vstajanje, vendar smo tokrat pomankanje spanca lahko deloma nadoknadili v popoldanskem času, saj je tudi v Posočju pošteno pripekalo. Če nismo spali, smo se hladili v Soči, ki je imela »prijetnih« 15 stopinj. Prijetnih seveda po soških standardih, navadno se temperature vode gibajo okoli 10 stopinj.

Na taboru je letos delovalo šest skupin, vsaka se je posvetila svojemu raziskovalnemu problemu. Raznolikost habitatov v Posočju nam je omogočila, da smo se lahko posvetili zelo raznolikim raziskovalnim vprašanjem. Nekaj utrinkov iz dela skupin vam na kratko predstavljam v nadaljevanju.

LASTOVKE IN HUDOURNIKI

Mentorica: Neža Kocjan

Udeleženci: Katka, Tisa, Drejc in Ivo

Skupina, ki so jo sestavljali najmlajši udeleženci tabora, si je zastavila vprašanje: »Katere vrste lastovk in hudournikov živijo v skalnih stenah in vaseh Posočja?«. Morda se odgovor na vprašanje sprva zdi sila enostaven, a ni bilo ravno tako. Pri iskanju odgovora je bila potrebna velika mera potrpljenja, saj vasi in skalnih sten v Posočju ne primanjkuje! Po urah in urah strmenja skozi te-

Reka Soča v vasi Soča
foto: Janez Leskošek

leskop so zabeležili 5 različnih vrst: hudournika (*Apus apus*), planinskega hudournika (*Apus melba*) ter mestno (*Delichon urbicum*), kmečko (*Hirundo rustica*) in skalno lastovko (*Ptyonoprogne rupestris*).

HRIBSKA LISTNICA

Mentorica: Lana Klemenčič

Udeleženci: Ajda, Iva, Samo in Jakob

Hribska listnica (*Phylloscopus bonelli*) je skrivnostna, v Sloveniji ne prav pogosta gnezdilka. V načrtu skupine je bil popis hribske listnice ob vznožjih gora, a je bilo treba prvotni načrt nekoliko prilagoditi. Skupino bi sprva moral voditi Matija, ki pa je le nekaj dni pred taborom nenadoma zbolel. Pogumno je vskočila Lana in vodila na novo imenovano »peš skupino«. Posvetili so se raziskovanju vsega živega v okolici vasi Soča, hkrati pa so zbrali podatke o hribskih listnicah, ki so jih naključno zabeležile druge skupine.

TRAVNIŠKE PTICE

Mentor: Mitja Denac

Udeleženci: Ema, Erazem, Lovro in Urh

Travniške ptice so v Evropi najbolj orožena skupina ptic in Slovenija pri tem ni prav nobena izjema. Skupina je popisovala ptice na gorskih travnikih in na travnikih v nižini, nato pa rezultate z obeh tipov travnikov med seboj primerjala. Ugotovili so, da je

REPALJŠČICA (*Saxicola rubetra*)

ilustracija: Mike Langman
(rspb-images.com)

na travnikih v višjih legah manj vrst ptic kot v nižini, vendar pa tam prebiva več travniških specialistov – vrst, ki so vezane izključno na travnike. Skupina je v zgodnjih jutranjih urah popisala tudi območja za kotorno. Na planinah Kuhinja in Zaprikraj, Krasjem vrhu in na Breginjskem stolu so skupaj našli 10 počočih kotorn. Na travnikih pa se niso posvečali samo pticam, pač pa tudi zanimivejšim cveticam.

Našli smo tudi redko rastlino nemški strojevec (*Myricaria germanica*).

foto: Tilen Basle

PTICE PRODIŠČ REKE SOČE

Mentor: Tilen Basle

Udeleženci: Mina, Matic, Jaka in Karlo

Reka Soča je edina slovenska reka, ki v svojem zgornjem toku premore velika, naravna prodišča, ki niso okrnjena zaradi človekovih posegov (če seveda odmislimo vse bolj masovni turizem). Skupina se je tako posvetila pticam, ki živijo na teh prodiščih, posebej pa so se posvetili dvema specialistoma prodišč: malemu deževniku (*Charadrius dubius*) in malemu martinu (*Actitis hypoleucos*).

MALI DEŽEVNIK
(*Charadrius dubius*)
ilustracija: Mike Langman
(rspb-images.com)

Letošnji tabor je potekal pod pokroviteljstvom projekta LIFE for Seeds, s katerim želimo prek varstva ogroženih travnikov pomagati tudi redkim travniškim pticam.

foto: Mitja Denac

Večinoma je bilo zelo vroče, tu in tam pa je tudi deževalo. Pravijo, da je to tipično bovško vreme. Nas pri delu ni oviralo.
foto: **Tilen Basle**

Zaradi suše je bila višina vode nizka, poplav pa ni bilo, kar je ustvarilo odlične razmere za obe vrsti. Med Čezsočo in Kamnom so tako našli 10 parov malih deževnikov in 9 parov malih martincev. Pozorni so bili tudi na zelo redko rastlino nemški strojevec (*Myricaria germanica*), ki jo v Sloveniji najdemo le še na prodiščih reke Soče. Skupaj so našli 22 grmičkov te ogrožene rastline.

PLANINSKI OREL
(*Aquila chrysaetos*)

ilustracija:
Mike Langman
(rspb-images.com)

UJEDE

Mentor: Dejan Bordjan

Udeleženci: Enej, Izidor, Jošt in Damijan

Skupina si je določila cilj zabeležiti čim več ujed in popisati ter spremljati aktivnost na gnezdih planinskega orla (*Aquila chrysaetos*). V času tabora

Tokrat nismo gledali le v zrak, temveč tudi v podrast in iskali redke in zanimive rastline.

foto: **Dejan Bordjan**

so s pomočjo podatkov drugih skupin zabeležili 90 ujed: 19 kanj (*Buteo buteo*), 27 postovk (*Falco tinnunculus*), 4 planinske orle, 23 beloglavih jastbov (*Gyps fulvus*), 10 sršenarjev (*Pernis apivorus*), 4 skobce (*Accipiter nisus*) in 3 škrjančarje (*Falco subbuteo*). Poiskali in spremljali so aktivnost na 3 gnezdih planinskih orlov, vendar je znake aktivnosti žal kazalo le eno. Dejan je udeležencem predstavil tudi tehniko obročkanja ptic in skupaj so z obročkom opremili tudi enega povodnega kosa (*Cinclus cinclus*).

RJAVI SRAKOPER

Mentor: Janez Leskošek

Udeleženci: Marcel, Andraž, Lan in Job

Rjavi srakoper (*Lanius collurio*) je ptica, ki jo z zanimanjem spremljamo na skoraj vsakem taboru, najverjetneje zaradi enostavne metode raziskovanja, zagotovo pa tudi zaradi markantnosti in zaskrbljujočega upada njegove populacije. Skupina je na taboru popisala 15 ploskev in zabeležila 55 parov rjavih srakoperjev. Največ jih je prežalo na drevesih in grmih, najpogosteje vsaj 4 metre od tal. S takšnih prež imajo rjavi srakoperji dober pregled nad okolico, kar pripomore tudi k uspešnemu lovu žuželk.

RJAVI SRAKOPER
(*Lanius collurio*)

ilustracija:
Mike Langman
(rspb-images.com)

Vsaka skupina pa je med raziskovalnim delom seveda opazila še mnogo drugih zanimivosti. Tako smo med zanimivejšimi vrstami ptic zabele-

žili slegurja (*Monticola saxatilis*), kosca (*Crex crex*), beloglavega jastreba, planinskega orla, čebelarja (*Merops apiaster*), skalnega plezalčka (*Tichodroma muraria*), belko (*Lagopus mutus*), kotorno (*Alectoris graeca*) in skalnega strnada (*Emberiza schoeniclus*). Skupaj smo na taboru zabeležili vsaj 94 vrst ptic! Zanimive najdbe iz rastlinskega sveta so vključevale lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*), trokrpi koralasti greben (*Corallorhiza trifida*), rdečo naglavko (*Cephalanthera rubra*), oblasto (*Traunsteinera globosa*) in zvezdasto kukavico (*Orchis signifera*), kranjsko lilijo (*Lilium carnolicum*), planiko (*Leontopodium alpinum*) in nemškega strojevca.

LEPI ČEVELJC (*Cypripedium calceolus*)
foto: Mitja Denac

Tabor se je tudi letos zaključil z javno predstavitvijo rezultatov dela na taboru, ki je potekala v Infocentru Triglavsko roža na Bledu. Tako smo predstavitve pripeljali bližje ljudem in v že preobremenjeni dolini Trente zmanjšali promet za vsaj 20 vozil.

Uspešno smo zaključili še en tabor in mladim ornitologom omogočili teden druženja, raziskovanja in ustvarjanja v družbi sovrstnikov. Ornitološki tabor je glavni steber društvenega izobraževalnega dela, zato ogromno truda namenjamo njegovi vsakoletni izvedbi in skrbi, da je ta dostopen prav vsem mladim, ne glede na njihovo socialno in ekonomsko

ozadje. Organizacijo vsakega tabora nam močno olajšajo številne organizacije in posamezniki, in tudi tokratni tabor ni bil pri tem nobena izjema. Našo globoko zahvalo tako prejmejo Tanja Menegalijska in ekipa Triglavskega narodnega parka, OŠ Bovec, Božo Bradaškja in Ana Zornik, Rok Rozman (Balkan River Defence) in podjetje Eta Kamnik. Vsi so poskrbeli, da nam je bilo na taboru udobno, da smo dobro jedli in se kaj novega naučili. Hvala!

Svoj boj za naravne in prostotekoče reke nam je predstavil Rok Rozman (Balkan River Defence). Soča je njegov drugi dom!

foto: **Tilen Basle**

Za dobrote ob zajtrku in malici je z izdelki Natureta poskrbelo podjetje Eta Kamnik. Hvala vam! Kako zelo so nam teknilo vaši izdelki, je razvidno tudi s fotografije.

foto: **Tilen Basle**

Najmočnejši in najbolj vztrajni so se povzpeli na vrh Krna.

foto: **Janez Leskošek**

KONCERT JE ZDRUŽIL GLASBENIKE IN NARAVOVARSTVENIKE

// Tilen Basle

HVALA GUGUTKAM IN ADIJU SMOLARJU, ki so se odzvali ideji za koncert in nam pričarali čudovit glasbeni večer.

foto: Alen Ploj

Lepa, sončna sreda popoldan, 7. septembra 2022. Z avtom, polnim stvari, potrebnih za goste in nastopajoče na koncertu, se pripeljem pred Ljudski dom v Šentvidu. Parkirišče nabito polno, parkiram na pločniku in začnem hitro zlagati stvari iz avta. Iz dvorane že odmeva glasba, Gugutke se ogrevajo, kmalu se jim bo pridružil še Adi Smolar. Preden stopim v dvorano, na nebu nad njo zakrožita dve beli štorcklji. Z Luko se spogledava in jima navdušena pošljeva krik v pozdrav. Dobro znamenje za današnji koncert? Zagotovo!

Na ta večer smo na društvu v podporo kampanji Varuhi gozdnih specialistov prvič organizirali koncert. Poimenovali smo ga kar »naravovarstveni koncert«, saj bomo izkupiček donacij, pridobljenih na koncertu, porabili za nakup gozda, ki ga bomo vrnili naravi. V tem gozdu ne bomo gospodarili, kar bodo še posebej cenili ogroženi gozdni specialisti.

Okoli pol sedme ure je bilo vse nared za pričetek koncerta, vendar je pogled na dvorišče pred dvorano razkrival samo nekaj našega »osebja«. Kje so vsi?

Dvorana je bila nabito polna, ozračje je bilo enkratno!

foto: Alen Ploj

Pošlji SMS
GOZD5
na **1919**
in prispevaj
5€!

Gozdnim specialistom še zmeraj lahko pomagate: obiščite www.gozdnispecialisti.si in spoznajte, kako jim lahko priskočite na pomoč.

Bodo Gugutke in Adi igrali pred prazno dvorano? To bo polomija! Pol ure kasneje je bilo razpoloženje popolnoma drugačno. Dvorana je bila nabito polna, ljudje so sedeli že na balkonih! Nabralo se je približno 280 poslušalcev, Gugutke in Adi Smolar pa so poskrbeli za skoraj dve uri trajajoči špil. Ozračje je bilo enkratno!

Skupaj smo s prostovoljnimi prispevki za gozd zbrali 2.168 €! Hvala Gugutkam in Adiju, ki so se odzvali ideji za koncert in pomagali pri njegovi organizaciji. Hvala tudi Društvu Blaž Potočnikove čitalnice, ki nas je gostila v čudovitem Ljudskem domu. Seveda pa koncerta ne bi bilo brez številnih DOPPS-ovih prostovoljcev, ki so pomagali pri izvedbi dogodka. Hvala vsem, ki ste se udeležili dogodka in prispevali k ohranitvi naših gozdov. Upam, da ste na dogodku uživali, in če je tako, se bomo potrudili, da ta koncert ne bo le prvi, pa tudi zadnji ne!

Se niste utegnili udeležiti koncerta? Gozdnim specialistom še zmeraj lahko pomagate: obiščite www.gozdnispecialisti.si in spoznajte, kako jim lahko priskočite na pomoč.

GNEZDENJE SMRDOKAVRE NA DEŽELI

// Boris Kozinc

Dežela je ravninska pokrajina med Mostami in Mošnjami v Radovljiški in Žirovniški občini. Na severovzhodu jo omejuje Reber, ki je začetno hribovje Kamniško-Savinjskih Alp, na jugozahodu pa reka Sava. Na tem območju sem v šestdesetih letih prejšnjega stoletja vedel za tri gnezda smrdokavre (*Upupa epops*) pod vasjo Studenčice. Dve gnezdi sta bili v hrastu, eden pa v lipinem duplu. Po tem obdobju so te čudovite ptice na Deželi prenehale gnezditi.

Petje posameznih samcev sem spet zaznal po letu 2000. S kolegi smo nestrpno čakali, kdaj se bo kakšen tudi oženil. To se je zgodilo leta 2019, ko so gnezdili kar trije pari. Prijatelj Milan Lužnik je od takrat pozorno spremljal gnezditve te ptice. Posebej zanimivo je bilo letos, ko je spremljal kar sedem parov. Prvi mladiči enega izmed parov so bili speljani že 12. junija. Čez malo manj kot deset dni sem opazil, kako je na pašniku odrasla ptica predala hrano mladiču. Kmalu za tem sem na tleh fotografiral dve ptici in šele doma na posnetkih ugotovil, da je šlo za parjenje. Ena izmed opazovanih ptic je kmalu odletela na bližnji oreh, na katerem sem opazil tudi vhodno odprtino v duplo. Prav na tem

Parjenje za drugo leglo je potekalo kar med speljanimi mladiči prvega legla.

foto: **Boris Kozinc**

Samica pred odletom v gnezdo
foto: **Milan Lužnik**

mestu je Milan sredi julija opazil, da odrasla ptica k odprtini vztrajno prinaša hrano. Zaznal je tudi, da je prvi mladič gnezdo zapustil 30. julija, drugi pa se je speljal naslednji dan. Glede na datum opazovanja je šlo najverjetneje za drugo leglo v sezoni, za katero je značilno manjše število mladičev, za smrdokavro pa je tudi zelo redko.

Prvo ugotovljeno gnezdenje smrdokavre na Deželi po 54 letih
foto: **Boris Kozinc**

Fotografije so bile posnete z objektivom, ki so omogočili fotografiranje brez motenja ptic in poteka gnezdenja.

Krmljenje dveh mladičev drugega legla
foto: **Milan Lužnik**

ŠTORKLJAM NA POMOČ

// Urša Gajšek

Gnezdo z mladiči bele štorke (*Ciconia ciconia*) pred padcem.
foto: **Urša Gajšek**

Bele štorke razveseljujejo prebivalce Čadraž že več kot 25 let. Vsako pomlad se vrnejo na gnezdo, ga natančno pregledajo, dogradijo ter kmalu pričnejo z gnezdenjem. V tem času s klopotanjem kljunov pozdravljajo nov dan, nemalokdaj pa se sprehodijo tudi po vrtovih v bližini gnezda ter domačinom pomagajo pri zatiranju škodljivcev. Prebivalcem Čadraž krajšajo čas tudi ob vsaki košnji, ko se jim pridružijo na travnikih in neutrudno lovijo kobilice za svoje mladiče.

V okviru vseslovenskega cenzusa bele štorke DOPPS-ovi zaposleni in prostovoljci vsako leto obiščemo vsa poznana gnezda, tudi tisto v Čadražah. Letos smo ga obiskali v sredo, 6. julija. Pogled na gnezdo nas je zelo razveselil, saj so na njem »telovadili« kar štirje veliki mladiči. Ker gre za staro gnezdo, je to z leti postalo zelo veliko in težko. Tako gnezdo lahko tehta tudi do 500 kilogramov.

Zaposleni iz Elektro Ljubljana so na drog namestili nov gnezditveni podstavek za gnezdo belih štorke.
foto: **Damijan Denac**

Na popisu je bilo vse videti v najlepšem redu, naslednjo noč pa se je stanje obrnilo. Zaradi hudega neurja se je gnezdo razmočilo in ni zdržalo močnega vetra. Popustil je tudi podstavek in gnezdo je skupaj z mladiči bele štorke zgrmel na tla.

Zaskrbljeni domačini so zgodaj zjutraj stopili v akcijo in poklicali Andreja Hudoklina iz Zavoda RS za varstvo narave, Območne enote Novo mesto, ter ga seznanili s situacijo. Andrej se je takoj odzval ter se povezal z DOPPS-om ter Elektrom Ljubljana.

V petek zjutraj smo se tako vsi zbrali v Čadražah in priskočili štorcljam na pomoč. Na tleh ob drogu je ležalo celo gnezdo, vsi štirje mladiči pa so k sreči padec preživeli. Presenečeni so nas pričakali ob padlem gnezdu, zaskrbljena starša pa sta vsak s svoje strehe klopotala s kljuni in nadzirala dogajanje.

Ob ugodnem vetru je največji mladič kar poletel na bližnji travnik. Sledil mu je tudi sorojenec. Dva mladiča kondicijsko še nista bila pripravljena za let, zato smo ju prestavili na varno lokacijo (stran od mesta, kjer potekala namestitev novega podstavka), kjer smo ju pregledali in skupaj z njima počakali na namestitev novega podstavka.

Zaposleni iz Elektro Ljubljana so na drog namestili nov gnezditveni podstavek, nanj smo postavili zasnovo gnezda, ki smo ga predtem spletli med nameščanjem podstavka, in nato najmanjša mladiča vrnili na gnezdo.

Eden izmed poletelih mladičev
foto: **Urša Gajšek**

Kmalu po našem odhodu sta starša že preverjala novi gnezditveni podstavek in začela dograjevati gnezdo, mlajšima sorojencema pa sta se na gnezdu pridružila tudi poletela mladiča. Za mladiče sta še nekaj dni skrbela starša, nato pa je sledila mala šola – pod mentorstvom svojih staršev so se mladiči naučili samostojnega življenja in se odpravili novim dogodivščinam naproti.

S skupnimi močmi nam je uspelo! Bele štorke v Čadražah so kljub padcu gnezda tudi letos lahko uspešno speljale mladiče, varen dom pa jih bo čakal tudi v naslednjih letih.

PTIČARIJADA 2022

foto: Gregor Bernard

Z velikim veseljem vas vabimo na Ptičarijado 2022, ki bo potekala na **Sežanskem Krasu**, in sicer v **so-boto 15. oktobra**.

Na že 14. zaporedni Ptičarijadi bo tudi letos mogoče tekmovali v treh kategorijah: številu opazovanih vrst, številu fotografiranih vrst ter številu opazovanih vrst na naravi prijazen način (brez uporabe motornih vozil na terenu). V skupini morata biti najmanj dva odrasla člana, navzgor pa število članov ni omejeno, pomembno je le, da skupina na terenu ves čas deluje kot celota.

Tekmovalni del bo letos potekal od 05.00 do 15.00 ure. Sledili bodo pogostitev in razglasitev rezultatov, nato pa še družabni del ob peki kostanja in organiziranih povezovalnih aktivnostih. Družabni del bo

letos potekal v prostorih Regijskega parka Škocjan-ske jame, namenjen pa je vsem članom DOPPS-a. Tudi če se ne želite udeležiti tekmovalnega dela, ste lepo vabljeni, da se pridete podružiti in vztrajate z nami še pozno v večer.

Prijave na dogodek zbiramo do 10. oktobra na naslov: **aleksander.kozina@dopps.si** ali na telefonsko številko 040 507 767. Ob prijavi napišite ime skupine ter imena in prehranske zahteve (vsejed/vegetarijanec/vegan/druge posebnosti) vseh članov skupine.

Vsem prijavljenim bomo pravočasno poslali natančnejša navodila, dodatne informacije pa bodo sproti objavljene tudi na spletni strani in DOPPS-ovih družabnih medijih.

SKOBEC
(*Accipiter nisus*)
foto: Aleksander Kozina

RUMENOGLAVI KRALJIČEK
(*Regulus regulus*)
foto: Aleksander Kozina

Akcija nabiranja semenskih mešanic v sklopu projekta LIFE for seeds

// besedilo: **Staš Miljuš**, foto: **Katarina Denac**

V poletnih mesecih smo v sklopu projekta LIFE for seeds zaposleni na DOPPS-u s pomočjo kolegov s Kmetijskega inštituta Slovenije (KIS) in naših prostovoljcev nabirali semenske mešanice na suhih, z orhidejami bogatimi traviščih na izbranih območjih Natura 2000. Nabirali smo jih na petih območjih Natura 2000, in sicer: Haloze - vinorodne, Boč - Haloze - Donačka gora, Drava, Bohor in Goričko. Na vseh območjih smo se osredotočili na suha, s hranili revna travišča, bogata z orhidejami (habitatni tip 6210(*)). Posamezne travnike smo izbrali na podlagi predhodnega terenskega dela v pomladnih mesecih, kjer smo iskali dobre travnike, primerne za nabiranje semen.

Z nabiranjem smo pričeli sredi junija ob Dravi, ki je tudi edino območje, na katerem smo semenske mešanice poleti nabirali trikrat (junij, julij in avgust). Tako smo zagotovili kar se da veliko vrstno pestrost semen v mešanici. Na drugih območjih smo semenske mešanice nabirali v obdobju od konca junija do sredine julija. Ocenili smo namreč, da je v tem obdobju zrelost semen največjega števila rastlinskih vrst na vrhuncu in da bomo tako dobili najbolj pestro semensko mešanico. Dela smo se sprva lotili s sesalnikom,

ki ima pritrjeno vrečo za zbiranje posesanega rastlinskega materiala, kasneje pa smo semena nabirali ročno. Na ta način smo zagotovili večjo čistost semen (med njimi je bilo manj preostalega rastlinskega materiala), hkrati pa nabrali tudi semena, ki se trdneje držijo rastlin. Na Goričkem smo semensko mešanico nabrali s pomočjo krtačnega stroja, ki s posebnimi metlicami udarja po rastlinah, tako da njihova semena padajo v zbiralnik. Nabrana semena smo ločeno po rastlinskih vrstah razprostrli v suhem prostoru Naravnega rezervata Ormoške lagune (NROL), da so se posušila.

Ob Dravi, kjer smo semena nabirali trikrat, smo nabrali približno 20 kg semen, kolikor je predvidoma potrebno za uspešno obnovo 1 ha območja. Na drugih območjih smo nabrali med 1 in 2 kg semenskih mešanic. Semena bomo uporabili za obnovo recipientnih površin v NROL-u, manjši del pa za teste kaljivosti. S pomočjo teh testov bomo pridobili ključne informacije o skladiščenju semen za nadaljnje delo s semensko banko.

Aktivnosti za obnovo habitatnega tipa 6210 (*) z zelenim mulčem v Naravnem rezervatu Ormoške lagune

// besedilo in foto: **Ana Vaupotič**

V okviru projekta LIFE for Seeds, ki ga sofinancirata Evropska unija in Sigrid Rausing Trust iz Velike Britanije, smo v juniju na treh površinah v Naravnem rezervatu Ormoške lagune (NROL) opravljali aktivnosti za obnovo habitatnega tipa suhih travnikov z orhidejami (HT 6210*) s pomočjo zelenega mulča z donorskih travnikov. Zunanji izvajalec je poskrbel za košnjo površin, na katerih uspeva ta tip travnikov na nasipu Ptujkega jezera (donorske površine), pokošeni material (zeleni mulč) je nato pobral, ga prepeljal, raztrosil na recipientne površine v NROL-u v skupni izmeri 1,38 ha in ga zatem tudi povaljal. Namen teh aktivnosti je obnova naravovarstveno pomembnih travišč, ki jih sicer ogroža intenzifikacija kmetijstva, po drugi strani pa tudi njegovo opuščanje in posledično zaraščanje. Na drugih površinah v rezervatu v skupni izmeri 1,14 ha v prihodnje načrtujemo še aktivnosti za obnovo HT 6210(*) s pomočjo semenskih mešanic, nabranih na nasipu Ptujkega jezera.

Popisi vegetacije v okviru projekta EIP VIVEK

// besedilo: Tjaša Pršin, foto: Valerija Petrinec, Tjaša Pršin

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

V lanskem letu smo v okviru projekta EIP VIVEK, ki ga delno financirata Evropska unija iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja in Republika Slovenija iz podukrepa 16.5, preizkusili ukrep za obnovo dveh Natura 2000 habitatnih tipov, in sicer na območju Naravnega rezervata Iški morost (NRIM) na Ljubljanskem barju in površini podjetja Jeruzalem SAT na Dravsko-Ptujsko-Središkem polju. V ta namen smo uporabili sveže odkošeno biomaso (zeleni mulč), ki smo jo pridobili s travnikov s habitatnima tipoma, ki smo ju želeli obnoviti (donorski površini). V NRIM-u smo uporabili rastlinski material s travnika s habitatnim tipom 6410 Travniki s prevladujočo stožko (*Molinia* spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (*Molinion caeruleae*) znotraj rezervata, na Dravsko-Ptujsko-Središkem polju pa rastlinski material s travnika s habitatnim tipom 6210(*) Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (*Festuco-Brometalia*) (* pomembna rastišča kukavičevk) z Goriškega. Letos junija smo z namenom spremljanja uspešnosti ukrepov v sodelovanju z E-zavodom, vodilnim partnerjem projekta, na omenjenih površinah opravili popis vegetacije. Površino v obnovi v NRIM-u je vegetacija pokrivala v celoti. Na popisni ploskvi (približno 25 m²) smo popisali 28 rastlinskih vrst, od tega 7 značilnih za oligotrofne mokrotne travnike. Površina je bila pred obnovo v rabi kot opuščena njiva, zato ni presenetljivo, da smo na njej zabeležili tudi precej plevelnih vrst. Prav tako je bila visoka tudi pokrovnost z invazivnimi tujerodnimi rastlinskimi vrstami, zaradi česar bo površina v letošnjem letu pokošena vsaj dvakrat, če bodo razmere dopuščale, pa v jeseni še tretjič. Pokošeni material se bo po košnji odstranil s površine. Pokrovnost vegetacije na površini podjetja Jeruzalem SAT je dosegala 80 %. Na popisni ploskvi, veliki približno 25 m², smo zabeležili 24 rastlinskih vrst, od tega 5 značilnih za suha in polsuha travišča. Površina podjetja Jeruzalem SAT je bila pred obnovo v rabi kot njiva, zato smo na njej zabeležili precej plevelnih pa tudi treh invazivnih tujerodnih vrst. Slednje so sicer pokrivalo zelo majhen del popisne površine. Zabeležena zastopanost za ciljna habitatna tipa značilnih vrst kažejo na to, da je bil prenos semen iz zelenega mulča vsaj delno uspešen. Površina v obnovi v NRIM-u leži v neposredni bližini ohranjenih mokrotnih travnikov s prevladujočo modro stožko, zato je mogoče, da bo v prihodnjih letih po naravni poti nanjo zaneslo še dodatna semena. Najverjetneje pa bi bilo za uspešno obnovo travnikov potrebnih več prenosov rastlinskega materiala v nekaj zaporednih letih.

V iskanju vrstno bogatih travnikov

// besedilo in foto: Blaž Blažič

Letos spomladi in poleti smo v okviru projekta LIFE for Seeds iskali vrstno bogate travnike, na katerih bi v naslednjih letih lahko nabirali semena posameznih rastlinskih vrst. Znotraj devetnajstih območij Natura 2000 smo pregledali več kot 1500 površin in našli okoli 750 travnikov visoke naravovarstvene vrednosti. Med iskanjem pa so nas ponekod presenetile tudi nepričakovane zanimivosti. Med njimi denimo velja posebej omeniti najdbo dveh metuljastih kukavic (*Orchis papilionacea*) v bližini naselja Ravnace, kar je drugi podatek za to zelo redko vrsto orhideje v Beli krajini, kar nekaj najdb steničjih kukavic (*Orchis coriophora*) v dolini Radovne in Zgornjesavski dolini in najdbi rdečih murk (*Nigritella miniata*) na planini Konjščica na Pokljuki ter pod vrhom Dovške Babe v Karavankah.

Pri iskanju travnikov so nam na različne načine pomagali Sanja Behrič, Tatjana Čelik, Igor Dakskobler, Matic Gabor, Jernej Kavšek, Dušan Klenovšek, Filip Kuzmič, Valerija Petrinec, Monika Podgorelec, Slavko Polak, Urban Šilc, Branka Trčak in Branko Vreš. Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Predstavitev projekta LIFE for Seeds na mednarodni delavnici v Sinju

// besedilo: Blaž Blažič, foto: Udruga Biom (Dinara back to LIFE)

Med 9. in 11. majem letos je v Sinju na Hrvaškem pred srečanjem delovne skupine za kmetijstvo BirdLife Europe potekala mednarodna delavnica z naslovom »Izboljšave obnov življenjskih prostorov za doseganje trajnostnega razvoja«. Dogodek je v okviru projekta Dinara back to LIFE organiziral hrvaški BirdLife partner Biom, na njem pa smo imeli udeleženci možnost predstaviti aktualne projekte, povezane z obravnavano tematiko. DOPPS je na delavnici predstavil projekt LIFE for Seeds, ob tem pa povzel osnovne informacije o projektu, pričakovane rezultate in morebitne izzive. Po predstavitvi se je razvila izredno zanimiva diskusija, ki smo jo nadaljevali še ob kosilu in v popoldanskem času.

Popisi gozdnih vrst na Hrvaškem

// besedilo in foto: Tomaž Mihelič

V okviru projekta SMART – opredelitev ciljev in varstvenih ukrepov za slabo poznane vrste ptic na Hrvaškem – smo letos spomladi začeli s terenskimi popisi. Večino terenskega dela je bilo usmerjenega v popis divjega petelina (*Tetrao urogallus*), saj je vrsta tako kot v slovenskih Dinaridih tudi na Hrvaškem doživela velik upad. V letošnjem letu smo se osredotočili na območje Velebita, kjer so podatki iz velikega števila še pred dvema desetletjema aktivnih rastišč, praktično povsem usahnil. Poleg individualnih popisov smo opravili tudi dva skupinska, da smo lahko obdelali večja, zelo nedostopna območja. V prvem popisu nam je delal preglavice predvsem sneg, ki je poskrbel za nedostopnost in marsikateri jutranji popis se je zaradi tega končal pozno zvečer. A so bili naporji zaradi gaženja po globokem snegu poplačani, saj smo na območju parka Sjeverni Velebit našli nekaj aktivnih rastišč in potrdili pojavljanje kokoši na več mestih. Seveda bomo za zanesljivo oceno populacije počakali še na popise v letu 2023, a že sedaj vse kaže, da se je na Hrvaškem populacija divjega petelina ohranila bolje kot na slovenski strani v Dinaridih. Nedostopni tereni v snegu pa so poskrbeli tudi za to, da smo se srečali z velikim številom velikih zveri. Že takoj na popisih smo lahko na podlagi stopinj razbrali, da je gostota predvsem medvedov na tem območju zelo velika, med popisi pa smo videli tudi vse tri velike zveri.

Opravili smo tudi popise detlov in sov in tudi tu je bil Velebit osrednje območje popisa v letošnjem letu. Poleg Velebita pa smo popisovali tudi na Plitvicah, v Gorskem kotarju in na Bilogori. Uporabljena je bila metoda klicanja več vrst na popisni točki. Popisi detlov so seveda precej manj fizično naporni od petelinovih, saj jih večji delež zaradi metode uporabe posnetka poteka po

gozdnih poteh. Seveda smo skusili tudi močno velebitsko burjo, ki nam je povzročala težave pri organizaciji popisov. Največ pozornosti, predvsem zaradi primerjave s Slovenijo, je požel popis belohrbtega detla (*Dendrocopos leucotos*). V letošnjem letu smo na 9 transektih popisali 33 belohrbtih detlov, kar kaže na to, da je populacija, predvsem na višjih legah, veliko bolje ohranjena kot v Sloveniji. Popisov triprstega detla (*Picoides tridactylus*) je bilo manj, kljub temu pa smo jih na 7 transektih našli 23. Izmed žoln smo našli največ pivk (*Picus canus*), ki smo jih na 14 transektih registrirali kar 66. Med sovami smo iskali samo malega skovika (*Glaucidium passerinum*) in koconogega čuka (*Aegolius funereus*). Ker so že prvi popisi pokazali, da je letos tako kot v Sloveniji tudi na Hrvaškem slabo »sojve leto«, smo napravili nekaj popisov, vse druge pa prestavili na naslednje leto. V letošnji jeseni bodo potekali tudi intenzivni popisi gozdnega jereba (*Tetrastes bonasia*) in upamo, da bomo kmalu lahko poročali o razveseljivih novicah.

Obiskali smo projektne partnerja BirdLife Norge

// besedilo: Urša Gajšek, Domen Stanič, foto: Domen Stanič, Tilen Basle

V sklopu projekta Varuhi naravnih gozdov, ki je financiran v okviru programa Active Citizens Fund, smo člani projektne ekipe Tilen, Urša, Tomaž in Domen avgusta obiskali norveškega partnerja BirdLife Norge. Obisk je bil namenjen prenosu dragocenih izkušenj in znanja s področja mobilizacije državljanov (prostovoljstva, članstva) in zagovorništva. Kolegi iz BirdLife Norge so nam v svoji pisarni v Trondheimu pripravili različne delavnice, med katerimi smo imeli mnoge koristne debata in ugotovili, kako zelo podobne cilje imamo in da se kljub razdalji in razlikam med državama prav-

zaprav spoprijemamo z enakimi izzivi. Obisk BirdLife partnerja pa smo dopolnili še z opazovanjem ptic. V svet tamkajšnjih ptic nas je popeljal direktor BirdLife Norge, Kjetil Aadne Solbakken. Najprej smo si ogledali naravni rezervat Fokstumyra, sladkovodno mokrišče barjanskega značaja, ki je zavarovano z Ramsarsko konvencijo in velja za eno najbolj znanih ornitoloških

lokalitet na Norveškem. Z opazovalnice, ki omogoča razgled po vsem rezervatu, smo tako med drugim opazovali žerjave (*Grus grus*), labode pevce (*Cygnus cygnus*), barjanske jerebe (*Lagopus lagopus*), močvirsko uharico (*Asio flammeus*) in polarne slapnike (*Gavia arctica*) v svatovskem perju. Opazovali smo tudi lose (*Alces alces*), ki so nas tudi sicer od daleč spremljali skozi celotno pot po tem čudovitem mokrišču. Ker obiska Norveške brez ogleda tundre ni, smo naslednji dan načrtovali ogled visokogorskega jezera Orkelsjoen z okolico. Kot vsaka pot po Norveški, tudi ta ni bila kratka. Zato smo opravili še vmesni postanek v narodnem parku Dovrefjell, kjer smo od daleč opazovali divje trope moškatega goveda (*Ovibos moschatus*) in severnih jelenov (*Rangifer tarandus*). Ker je avgusta tam visoko na severu popolna tema le kakšne tri ure na noč, smo ob prihodu na planoto jezera Orkelsjoen imeli dovolj časa še za krajši večerni uvodni teren v tundri. V iskanju gnezdečih dularjev (*Charadrius morinellus*) in uhatih škrljancev (*Eremophila alpestris*) nas nista ustavila ne dež ne veter. Uspešni smo bili z najdeno jatico petih dularjev, medtem ko so uhati škrljanci ostali dobro skriti. Nagledali smo se tudi belk (*Lagopus muta*) in svatovsko obarvanih zlatih prosenk (*Pluvialis apricaria*). Delno

premočeni in zelo zadovoljni smo si tako zaslužili spanec v šotoru. Ogled Orkelsjoena smo nadaljevali naslednji dan. Dobro smo raziskali okolico krasnega visokogorskega jezera in med drugimi opazovali zimske race (*Clangula hyemalis*), čokete (*Gallinago media*) in beloliske (*Melanitta fusca*) ter številne konožne kanje (*Buteo lagopus*), planinske orle (*Aquila chrysaetos*) in belorepce (*Haliaeetus albicilla*).

V odlični družbi BirdLife Norge in pod izvrstnim vodstvom Kjetila smo tako poleg kvalitetnega prenosa izkušenj na področju mobilizacije državljanov in zagovorništva imeli priložnost spoznati tudi delček neokrnjene narave Norveške in uživati ob opazovanju številnih vrst ptic, ki jih v Sloveniji ni ali pa jih k nam ponese le redko.

Obisk kolegov iz Srbije in Albanije

// besedilo: Damijan Denac, foto: DOPPS

Med 12. in 15. 7. 2022 smo na DOPPS-u organizirali kratko študijsko trilateralno srečanje. Naša gosta sta bila predstavnica BirdLife-partnerja iz Srbije (DZPPS), Nataša Jančić, in predstavnik naravovarstvene in ornitološke organizacije iz Albanije (AOS), z ambicijami vstopa v partnerstvo BirdLife, Klajdi Duro. Posvetili smo se vprašanjem članstva, marketinga in komunikacije s širšo javnostjo. Drug drugemu smo predstavili svoje primere dobrih praks na teh področjih, odprta vprašanja in izzive. Poleg delavnic na sedežu DOPPS-a v Ljubljani smo obiskali dva od naših naravnih rezervatov v upravljanju, Iški morost in Škocjanski zatok, in kolegoma prikazali naše delo z javnostjo, člani in prostovoljci na teh območjih. Zavarovana območja so seveda centri tovrstnih naših aktivnosti, ki jih gre posnemati, hkrati pa se sami dobro zavedamo, da še nismo izkoristili vsega potenciala, denimo ravno pri delu s članstvom in vključevanjem prostovoljcev v upravljanje zavarovanih območij. Prenos znanja in izkušenj je pri našem srečanju potekal v vseh možnih smereh, še posebej pa so nam bile zanimive in spodbudne nekatere res domiselne akcije DZPPS-a, ki jih bomo skušali prilagoditi za DOPPS v prihodnje. Ob zaključku smo si bili enotni, da koristi takšnih srečanj v živo ne morejo nadomestiti nobeni spletni sestanki in dopisovanja. Smo le ljudje in človek v svojem bistvu ni digitalno bitje. Zahvala gre BirdLife-u, ki je v okviru programa »Hatch Peer-to-peer Exchange Visit« omogočil to srečanje.

Projekt »Čez slani travnik« v občini Ankaran

// besedilo: **Občina Ankaran**, foto: **Jaka Ivančič**

Občina Ankaran je v sodelovanju z Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije na GLAS Istre uspešno prijavila projekt »Čez slani travnik« ter zanj pridobila delna finančna sredstva iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Projekt, ki smo ga začeli uresničevati septembra 2021, vključuje nadgradnjo obalne pešpoti med središčem Ankarana in Športno rekreacijskim parkom Sv. Katarina z namestitvijo urbane opreme za športno rekreacijske aktivnosti, lesenih klopi in razsvetljave ter postavitve informacijskih tabel. Vrednost projekta je 75.040,00 €, od tega bo 25.035,78 € sofinancirano iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Del obalne pešpoti vključuje lesen mostovž, ki poteka čez slani travnik Sv. Nikolaja. Gre za izjemen obrežni močvirski ekosis-

tem, kjer uspevata redki in ogroženi rastlinski vrsti: obmorski lan (*Linum maritimum*) ter klasnata tavžentroža (*Centaurium spicatum*), območje pa je tudi del mreže območij Natura 2000. Občina Ankaran je dotrajani lesen mostovž, prvotno postavljen z namenom, da se zaščiti edinstvena vegetacija, ki bi jo nepazljivi obiskovalci lahko poteptali, obnovila in podaljšala za 432 m, tako da vodi vse do Športno rekreacijskega parka Sv. Katarina.

Občani in obiskovalci kraja so prenovljeni mostovž zelo dobro sprejeli kot sprehajalno pot, ki je hkrati tudi učna pot. Občina je s postavitvijo petih informativnih in usmerjevalnih tabel poskrbela, da bo učna pot zaživela v polni meri, dodatno pa bo lokalni skupnosti in zainteresiranim varovano območje narave predstavljeno z delavnicami in ekskurzijami, ki jih bo organiziral DOPPS.

Spremljanje netopirjev v Škocjanskem zatoku

// besedilo in foto: **Jan Gojznikar**

V letošnjem letu smo v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok pričeli s poskusnim spremljanjem stanja tistih drugih vretenčarjev, ki poleg ptic kraljujejo na našem nebu – netopirjev. Škocjanski zatok namreč poleg pomembnega počivališča in gnezdišča mnogih ogroženih vrst ptic zagotavlja tudi ustrezen habitat za njihove nočne »sesalčje soletalce«. Ti so v preteklosti že bili opaženi pri lovu ob mejicah v Zatonu, hkrati pa smo na stavbi Informacijskega centra opazili tudi gvano (iztrebke), kar kaže na to, da stavbo vsaj občasno netopirji uporabljajo tudi kot zatočišče.

Netopirje smo pričeli popisovati z metodo lova v mreže (t. i. »mreženje«) ter s spremljanjem eholokacijskih klicev s pomočjo ultrazvočnih detektorjev. Metoda lova v mreže je zelo podobna obročkanju ptic – na predvidene letalne poti namestimo tanke mreže, v katere se mimo leteči osebkki tudi ujamejo. Tako ulovljene netopirje izmerimo, določimo in nepoškodovane izpustimo. Ultrazvočni detektorji pa so pripomočki, ki pretvorijo neslišne eholokacijske klice v nam slišne signale, kar nam v določenih primerih omogoči tudi določitev vrste, brez vznemirjanja živali. Med raziskavo smo

se ob pomoči obeh metod doslej največkrat srečali z belorobim netopirjem (*Pipistrellus kuhlii*).

Upamo, da bo naša poskusna raziskava vodila v vzpostavitev trajnega mehanizma spremljanja stanja netopirjev v Škocjanskem zatoku, ki je nedvomno izredno pomembno območje ne le za ptice, temveč tudi za druge živali.

Dobrodelna prireditev »Premrli integrali« v Škocjanskem zatoku»

//besedilo: **Bojana Lipej**, foto: **Muhamed Delić**

V začetku julija 2022 je v centru za obiskovalce Naravnega rezervata Škocjanski zaton potekala dobrodelna prireditev z naslovom Premrli integrali, ki jo je zasnovala in z veliko srčnostjo izpeljala predsednica društva Humanitarček, dr. Ninna Kozorog. Na glasbeno-umetniškem večeru s humanitarno noto in z namenom zbiranja

sredstev za defibrilator in dvizžno ploščad v osrednji opazovalnici Škocjanskega zatoka je bil premierno predstavljen nov videospot mariborskega kantavtorja Andreja Vilčnika z naslovom Premrli. Ideja za videospot se je avtorju, članu dueta Andrej & Ida in Mariborskega koncertnega zbora, porodila zaradi lastne čedalje večje zaskrbljenosti ob opazovanju negativnih in neustreznih posegov človeka v naravo ter je darilo vsem, ki se jo trudijo ohraniti in varovati. Zaradi svoje aktivne naravovarstvene vloge je bil Andrej Vilčnik na dogodku razglašen za varuha belohrbitnega detla, ene izmed najredkejših vrst detla v Evropi. Dogodek sta s svojim izjemnim vokalom popestrili še džezistka Vesna Mlakar in glasbena pedagoginja Eva Vilčnik Emrič iz društva SNOP - društvo za pomoč z umetnostjo in terapevtsko podporo družinam v stiski. Prireditev, ki se je udeležilo več kot 60 ljudi, med drugim tudi podžupanja občine Ankarana ga. Barbara Švagelj, predsednik DOPPS-a g. Rudolf Tekavčič, direktor DOPPS-a dr. Damijan Denac in kandidatka za slovensko predsednico dr. Nataša Pirc Musar, se je zaključil s prodajno razstavo poslikanega kamena dr. Ninne Kozorog, ki je nastal v letih njenega dolgoletnega humanitarnega udejstvovanja kot uteha za vse težke zgodbe, s katerimi se je spoprijemala pri svojem delu z ljudmi. Na prireditvi smo zbrali več kot 6.300 €, akcija zbiranja prispevkov pa bo potekala do 13. novembra, ko bomo skupaj z društvom Humanitarček počastili Mednarodni dan prijaznosti. Dr. Ninni Kozorog, Andreju Vilčniku in vsem članom društva Humanitarček se za njihovo izjemno pobudo in izpeljavo dobrodelne prireditve najlepše zahvaljujemo.

Izšla je knjiga Podobe živali naših gora

// besedilo: **Tjaša Pršín**

»Ste že hodili po planinski poti s planine Vogar na Pršivec? Ne? To takoj storite: gledali boste dol na Bohinjsko jezero, ta biser slovenske zemlje, in rado se bo primerilo, da boste opazovali gospodarja sinjih višav, planinskega orla.« To so besede Mihe Marenčeta, ki vas bodo pozdravile na zadnji platnici knjige Podobe živali naših gora, ki je letos izšla v 2. ponatisu. V njej bralec skozi številne doživete pripovedi spozna živali, ki si delijo življenjski prostor visoko v gorah. Na 135 straneh knjige so skozi zgodbe in prek čudovitih fotografij predstavljene številne gorske vrste ptic: planinski orol, skalni plezalček, planinska kavka, belka, ruševac, divji petelin in mnoge druge. V njej boste našli tudi druge markantne gorske živali, kot so kozorog, gams, svizec, pa tudi tiste manjše, očem bolj skrite. S svojimi fotografijami so knjigo popestrili Jure Kočan, Barbara Zakšek, Vlado Jehart, Janez Papež, Albin Budna in Miha Marenče, avtor besedila.

V NROL-u se nam je pridružil nov član

// besedilo in foto: **Ana Vaupotič**

V Naravnem rezervatu Ormoške lagune se je 2. avgusta 2022 čreda ponijev povečala še za enega člana. Naša poni-kobila Barbi je povrgla žrebička, ki smo mu dali ime Orion. Mali Ori pod budnim očesom mame že raziskuje okolico, hitro pa se je ujel tudi z drugimi poni-prijatelji in kozo Neli.

DOPPS vpisan v evidenco raziskovalnih organizacij

// besedilo: **Primož Kmecl**

Februarja nas je dosegla spodbudna novica, da je naše društvo sedaj vpisano v evidenco raziskovalnih organizacij. Ustanovili smo tudi raziskovalno skupino, in sicer Skupino za varstveno biologijo. Ta status nam daje možnost sodelovati na nacionalnih in mednarodnih razpisih, ki so usmerjeni pretežno v raziskovanje. Trenutno je v skupini pet aktivnih raziskovalcev. Čaka pa nas še precej dela – predvsem sprejem raziskovalne strategije, kjer bomo predvsem definirali prioritete dela. Več na povezavi: <https://cris.cobiss.net/ecri/si/sl/organization/3688>

Mural bo mimoidoče opominjal na ogrožene vrste ptic

// besedilo: Tilen Basle, foto: Nada Žgank

V okviru letošnjega festivala Mladi levi, ki je potekal med 19. in 27. avgustom v organizaciji zavoda Bunker, je na steni bloka B ljubljanskega Doma upokoencev Center (enote Tabor) nastal čudovit mural ogroženih vrst ptic, ki mimoidoče opominja na lepoto ptic in narave, ki izginja v času.

Za izbor vrst in pripravo podob ustvarjalci in vodji ustvarjalne delavnice, dvojec Škart iz Beograda, niso bili dovolj poučeni, zato smo jim v tednu pred ustvarjanjem priskočili na pomoč. 4. avgusta smo varovance doma v popoldanskem času obiskali in zanje pripravili poučno predavanje. Predstavili smo jim pomen biotske raznovrstnosti, redke vrste ptic pri nas in po svetu ter dejavnike, ki jih najbolj ogrožajo. Predavanje je bilo navdih za ustvarjanje podob ptic, ki so jih kasneje na delavnici ustvarili varovanci doma. Umetnine je na steno doma ob pomoči dvojca Škart prenesel grafitar Miha Erjavec. Naše sodelovanje pa se s tem ni zaključilo. Upokoence bomo prihodnjo pomlad popeljali še na izlet v Naravni rezervat Iški morost in si z nekaj sreče katero izmed predstavljenih ogroženih vrst tudi ogledali. Mural predstavlja podobe velikega skovika, črnočelega srakoperja, zlatovranke, čebelarja, male čigre, jerebice, kosca, prlivke in bele štokrlje. Če boste v bližini, se sprehodite mimo in si podobe oglejte še v živo!

Vlada RS vztraja pri zavračanju razglasitve območja Natura 2000 za vranjeka

// besedilo: Urša Koce, foto: Katja Rutnik

V pred sodnem postopku ugotavljanja kršitev, ki ga je Evropska komisija zaradi nezadostno razglašanih morskimi območji Natura 2000 za vranjeka (*Phalacrocorax aristotelis*) v Sloveniji sprožila lani junija, vlada vztraja pri zavračanju razglasitve območja SPA Osrednji Tržaški zaliv. Z odgovorom vlade na uradni opomin Evropska komisija kot kaže ni bila zadovoljna, zato se je maja letos odzvala z obrazloženim mnenjem, v katerem vztraja na stališču, da Slovenija ni izpolnila obveznosti, ki izhajajo iz Direktive o pticah, in od nje zahteva, da v roku dveh mesecev sprejme ukrepe za odpravo teh nepravilnosti. Slovenija se, sklicujoč se na pravico do odločanja po prostem preudarku, za vključitev območja, ki ga je BirdLife International potrdil kot IBA, v omrežje Natura 2000 ponovno ni odločila. To je tudi sporočila Evropski komisiji, ki se sedaj lahko odloči, da zadevo predloži Sodišču EU.

Za pregovarjanje med pristojnimi organi se vranjeki ne menijo in medtem še kar vztrajajo »na svojem« ter se vsako leto vračajo v naše morje, čeprav v manjšem številu kot pred leti, kar je tudi splošen trend v Tržaškem zalivu. Na DOPPS-u smo jih tudi letos poleti prijazno pozdravili in v sodelovanju s KP Strunjan in KP Debeli rtič tudi prešteli na njihovih prenočiščih ob slovenski obali in obmejnih območjih. Njihova nadaljnja usoda pri nas pa seveda ni odvisna zgolj od administrativnih postopkov, marveč predvsem od varstvenih ukrepov na terenu – od zagotavljanja ustreznih prenočišč do zadostne ponudbe hrane, torej ohranjanja populacij plenskih vrst rib.

SKZG RS spoznaval Naravni rezervat Iški morost

// besedilo in foto: Matej Gamser

V začetku poletja smo v Naravnem rezervatu Iški morost gostili visoko delegacijo Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije. Seznanili smo jih z naravovarstvenim pomenom in državni pomembnosti tega koščka ljubljanskega barja, ki je produkt dolgoletnega, predanega in naravi prijaznega načina gospodarjenja s strani DOPPS-a. Prijetna drugačnost rezervata od okolice se posledično občuti takoj, ko stopiš vanj. In to z vsemi čuti ... Po terenskem ogledu smo v prijetni senci razpravljali o aktualnih skupnih zadevah in aktivnostih, ki jih ni bilo tako malo. Sodelovanje smo ocenili kot uspešno in produktivno. Gostje, ki so, mimogrede, gospodar dobrih dveh tretjin rezervata, so našemu poslanstvu izkazali posluš in podporo. Za slednje, ter tudi za obisk, se jim zelo zahvaljujemo!

**Za obdelavo lesa in mavca ter barvanih,
lakiranih in poliranih površin.**

**Akumulatorski ekscentrični brusilnik
Advanced Orbit 18**

